

TIJDING 2016-1

GRENSPALEN EN -STENEN
LANGS DE RIJKSGRENS
PAGINA 3

6 OKTOBER 1944
PAGINA 12

PUTSE STRAATJES
PAGINA 15

STREEP DOOR DE REKENING
PAGINA 18

DE UITDAOGING
PAGINA 20

ZEEBAD DE DUINTJES
PAGINA 22

SCHATTEN IN ONS MUSEUM
PAGINA 33

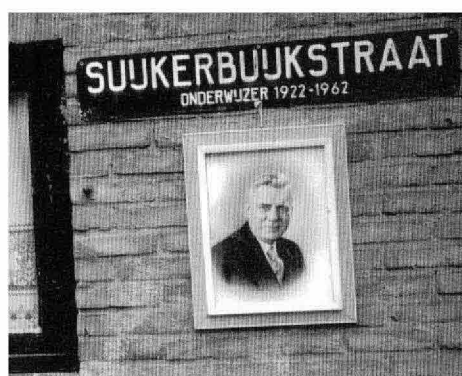
SMOKKEL AAN DE NEDERLANDS-
BELGISCHE GRENS
PAGINA 34

KRANTENARTIKEL UIT
NIEUWSBLAD VAN HET NOORDEN
PAGINA 38

PERIKELEN NAAST DE
GEMEENTESCHOOL VAN
WOENSDRÉCHT, SLOT
PAGINA 42

INGEZONDEN BRIEF
PAGINA 51

INHOUD:

Voorwoord

In het kader van de huidige tentoonstelling *Woensdrecht als grensgemeente* in museum Den Aanwas in Ossendrecht publiceren we in deze Tijding een aantal artikelen die hierop aansluiten, zoals bijvoorbeeld *Grenspalen en -stenen langs de rijksgrens* van Frans Meeus op pagina 3. En ook uit Putte op pagina 15 *Putse straatjes* van de hand van Jeanette van den Berg-Buijs.

Of *Smokkel aan de Nederland-Belgische grens* van John van Dooren op pagina 34 en ondanks dat na tien jaar *Een dorp vol caféetjes* is afgelopen, komt ook Jac van den Bussche weer met een bijdrage, te weten een krantenbericht van *Nieuwsblad van het Noorden* uit 1915, voorzien van zijn commentaar, zie pagina 38.

Op pagina 22 verwelkomen we een nieuwe schrijver, te weten Bert Janssens met *Zeebad De Duintjes*. Lieve mensen, mocht u ook afweten van een interessante gebeurtenis of geschiedenis: deel het gerust met ons.

Zo vindt u, zeker niet voor de eerste keer, op pagina 51, een ingezonden schrijven van de heer Louis Verpraet. Altijd fijn om een reactie te krijgen op onze Tijdingen. Waarvoor dank, meneer Verpraet.

In deze Tijding komt een eind aan onze serie *Perikelen rond (naast) de gemeenteschool van Woensdrecht* door Jan van Elzakker. Het eindigt met de in de vorige eeuw zeer gewaardeerde meester Tiest Suijkerbuijk.

Eind vorig jaar kregen we een oorlogsherinnering van André Jansen uit Canada toegestuurd. Pagina 12.

Rectificatie: Tijding 2015-3, blz. 16 rechtsboven: hier staat het verkeerde cafeetje afgebeeld. Dit cafeetje heette wel degelijk ook Blauw Hoeveke, maar stond in Stabroek. Jeanette vd Berg-Buijs uit Putte reclameerde. Het door ons bedoelde Blauw Hoefke stond aan de 'Platluis' en het waren haar grootouders van moeders kant, Egidius Simons en Cath. vd Bergh, die het café sloten in 1924. Voordat het tot het Blauw Hoefke werd omgedoopt heette het trouwens café De Leeuwerik. De linkerfoto op pagina 16, waar de familie voor zat, was wél het juiste café.

Rectificatie: Tijding 2015-3, blz. 44 Dortmund = Duisburg

Veel leesplezier
De redactie

Inhoud:

- Voorwoord	p. 02
- De gemeente Woensdrecht als grensgemeente, <i>Louis Minnebach</i> ,	p. 03
- Grenspalen en-stenen langs de rijksgrens, <i>Frans Meeus</i>	p. 04
- Herinneringen aan de bevrijding van Ossendrecht, 6 okt. 1944, <i>André Jansen</i>	p. 12
- Putse straatjes, <i>Jeanette Van den Berg-Buijs</i>	p. 15
- Een streep door de rekening, <i>Jan van Woensdrecht</i>	p. 18
- De uitdaging, <i>Willy Groffen</i>	p. 20
- Zeebad 'De Duintjes', <i>Bert Janssens</i>	p. 22
- Schatten in ons museum Den Aanwas, <i>de museumwerkgroep</i>	p. 33
- Smokkel aan de Nederlands-Belgische grens, <i>John van Dooren</i>	p. 34
- Krantenbericht uit Dagblad van het Noorden, <i>Jac van den Bussche</i>	p. 38
- Perikelen naast de gemeenteschool van Woensdrecht (slot), <i>Jan van Elzakker</i>	p. 42
- Ingezonden brief, <i>Louis Verpraet</i> ,	p. 51
- Informatie voor de lezer, <i>redactie</i>	p. 52

De gemeente Woensdrecht als grensgemeente

In 2016 zal de tentoonstelling in het museum de Aanwas in het teken staan van “Woensdrecht als grensgemeente”. Veel aspecten van een grensgemeente komen aan bod. Een belangrijk onderdeel daarbij is de rijksgrens met België.

Deze rijksgrens is in onze gemeente ook duidelijk gemarkeerd. Bovendien hebben de grenspalen in onze gemeente vorig jaar een flinke opknap- en schilderbeurt gekregen.

Velen van u hebben al eens zo'n grenspaal zien staan. Maar hebt u ook wel eens stilgestaan bij de geschiedenis ervan? Daarop krijgt u uitgebreid antwoord bij een bezoek aan de tentoonstelling in Den Aanwas. Maar om u alvast wat inzicht te bieden in het ontstaan van de rijksgrens, kunt u op de volgende pagina's een artikel lezen van grenspaalkenner Frans Meeus over de geschiedenis daarvan.

Naast de rijksgrens komen in de tentoonstelling nog verschillende andere “grens”-zaken aan bod. Zo kunt u o.a. ook zaken als smokkel, douaneperikelen en Joodse begraafplaatsen tegenkomen. Is uw interesse al gewekt? Dan bent u vanaf zondag 17 april van harte welkom in ons museum Den Aanwas.

Ook is er in 2016 een wandeling voorzien, waarbij u langs een gedeelte van de rijksgrens van onze gemeente komt, met daarin een flink aantal grenspalen en grensstenen. Gecombineerd met de fraaie natuur is dit zeker een aanrader.

Werkgroep tentoonstelling 2016

Grenspalen en -stenen langs de Rijksgrens

Wat vooraf ging.

Het was 25 augustus 1830 en in de Muntschouwburg te Brussel werd “De stomme van Portici” opgevoerd. Na afloop werden opruiende liederen uit dit stuk op straat gezongen en de sfeer werd grimmiger. De situatie liep uit de hand; er braken rellen uit en anti-Hollandse leuzen werden gescandeerd. Het bleef niet beperkt tot Brussel alleen, stilaan kwam het hele zuiden in opstand en de vraag om afscheiding met het noorden werd steeds heftiger. Bijzonder feit is wel dat de operauitvoering werd gegeven ter viering van de 58e verjaardag van koning Willem I, de toenmalige heerser over de noordelijke en zuidelijke Nederlanden.

Op 4 oktober 1830, vrij snel na de onlusten,

wordt door de Belgische leiders de onafhankelijkheid uitgeroepen. Op 26 juni 1831 treedt Leopold van Saksen Coburg aan als eerste koning der Belgen en op 21 juli legt hij de eed af op het Koningsplein te Brussel, Leopold I is een feit. De grote mogendheden zijn in principe niet tegen, maar vragen dat België zich neutraal opstelt.

Dat dit alles niet naar de zin is van de verdreven Willem I blijkt al snel, want amper twee weken later vallen Nederlandse troepen België binnen. Er volgt nu een lange periode van schermutselingen en wel tot in 1839 Willem I, Koning van Nederland, de onafhankelijkheid van België erkent, weliswaar onder internationale druk, alsook uit zijn eigen entourage.

Grenzen

Een onderhandelingsperiode van meer dan drie jaar breekt aan met vertegenwoordigers van beide staten over de boedelscheiding. Het bepalen van de grenzen was niet het enige programmapunt, er diende nog van alles geregeld te worden o.a. ook economisch, denken we maar aan de vrije doortocht over de Schelde. Maar op 5 november 1842 kan het verdrag tussen België en Nederland getekend worden. Wat de grenscheiding betreft werd dit geregeld in een “uitvoeringsovereenkomst” getekend te

Maastricht op 8 augustus 1843, een belangrijk jaartal, zoals later in dit artikel zal blijken. Er werd besloten op de grens van België en Nederland grenspalen en grensstenen te plaatsen. Dit werd opgenomen in “Het reglement voor het plaatsen van grenspalen”. Hierin werd meer gedetailleerd ingegaan op het gebruik van materiaal, aantal, plaats en nummering. Het “Proces Verbaal” dat werd opgemaakt beschrijft nauwkeurig de grens vanaf Vaals tot aan de Noordzee.

Grenspalen en grensstenen, aanmaak en vervoer

Er volgde dan een openbare aanbesteding voor zowel het aanmaken van 388 gietijzeren grenspalen als voor 356 stenen tussenpalen of hulppalen uitgevoerd in arduin. Ook het vervoer en de plaatsing werd in twee blokken aanbesteed.

De firma Société de Vennes te Luik was de laagste bidder voor de gietijzeren grenspalen voor de som van Fl. 10.489,50 (of   4.760 nu).

Voor de arduinen tussenpalen was het de firma Stevens uit Maastricht die de laagste

Voor de twee Rijken.

Ministerie van Buitenlandsche Zaken.

OPENBARE Aanbestedingen

WEGENS HET LEVEREN EN PLAATSEN VAN

IJZEREN EN HARDSTEENEN

P A L E N,

BENOODIGD OP DE GRENSLIJN

welke Nederland van België afscheidt.

DE STAATSRaad, Gouverneur van het Hertogdom Limburg,

brengt ter kennis van de belanghebbenden, dat door hem op Zaterdag den 2^{en} December aanstaande, ten elf uren, in het Hotel van het Gouvernement te Maastricht, in tegenwoordigheid van eenen Nederlandschen en van eenen Belgischen Commissaris, in het openbaar zal worden aanbestoed, het leveren en plaatsen van palen, benoodigd op de grenslijn welke het koninkrijk der Nederlanden van dat van België afscheidt.

Er zullen vier afzonderlijke aanbestedingen plaats hebben, welke zullen bestaan, te weten:

De 1^e in het leveren van **388** Grenspalen van gegoten ijzer.

De 2^e in het leveren van **356** hardsteenen Grenspalen.

De 3^e in het naar de respective plaatsen vervoeren en stellen van **218** ijzeren en **137** steenen Palen, en

De 4^e in het naar de respective plaatsen vervoeren en stellen van **170** ijzeren en **219** steenen Palen.

Deze aanbestedingen zullen plaats hebben bij inschrijving, instelling en ophod.

Exemplaren der bestekken en voorwaarden zullen ter lezing liggen, zoo in de Nederlanden als in België, aan de Ministerien van Buitenlandsche Zaken, aan de provinciale Gouvernemen ten, en bij Heeren Burgemeesters van Roermond, Eindhoven, Turnhout, Breda, Bergen-op-Zoom en Sas van Gent.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen aan de bureaux van de Nederlandsche en Belgische Commissarissen te Maastricht, belast met het beheer wegens het leveren en stellen der grenspalen.

Maastricht, den 30 October 1843.

De Staatsraad, Gouverneur voornoemd,
GERICKE VAN HERWIJNEN.

bieding had gedaan voor de som van Fl. 4.725 (of €2.145 nu).

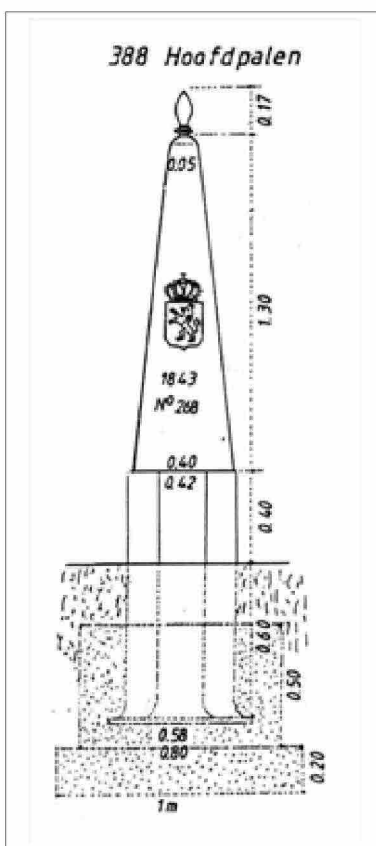
Voor het vervoer en het plaatsen moest nog eens een bedrag van Fl. 8.780,00 (of €3.978 nu) neergeteld worden. Na de vervaardiging werden de palen en stenen naar de zes verschillende depots vervoerd. Deze depots

waren gelegen te Visé, Maastricht, Maaseik, Loozen, Antwerpen en Gent. Het vervoer over land gebeurde meestal met kar en paard en het is dan ook verwonderlijk dat de 388 gietijzeren en 356 arduinen palen binnen één jaar aangemaakt en geplaatst konden worden.

Grenspalen en grensstenen

In het bestek van de vervaardiging stond aangegeven, dat het om twee soorten grensmarkeringen ging, de gietijzeren hoofdpaal en de arduinen tussen- of hulppaal.

Gietijzeren grenspaal

De totale hoogte is 247 cm met een achtkantig onderstuk van 100 cm x 42 cm x 42 cm waarvan 60 cm ondergronds ingemetseld in een bakstenen fundering van harde klinkers en daarna vertind. Op het onderstuk staat een conisch gedeelte van 130 cm hoog, diameter 40 cm aan de basis en 15 cm boven-

aan. De kop van de grenspaal wordt afgewerkt met een knop van 17 cm hoog en een maximale diameter van 8 cm. Iedere paal bevat een volgnummer en het jaartal 1843 wijzende naar het verdrag van Maastricht. Ook zijn er twee wapenschilden zichtbaar: een Belgisch en een Nederlands en deze zullen gericht zijn naar het betreffende land.

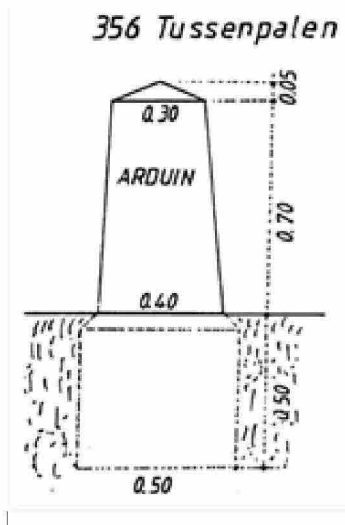
De knop wordt ook wel een gestileerde den- en appel of vlam genoemd en staat als dusdanig ook in verschillende officiële stukken zo beschreven. De paal wordt in één stuk

gegoten behalve de vlam, deze wordt later gemonteerd. Het totale gewicht van de gietijzeren grenspaal bedraagt 372 kg.

Er zijn ook grenspalen met een ander jaartal dan 1843 omdat later in de geschiedenis palen zijn bijgeplaatst. Zo bijv. in het Zwin en ook aan de overkant van de Schelde. In de Prosper- en Hedwigepolder die pas in 1905 ingedijkt zijn. Dichter bij ons, aan de zuidzijde van het Schelde-Rijnkanaal, staat grenspaal Pl 208a met het jaartal van plaatsing, te weten 2000.

Arduinen tussenpaal

356 Tussenpalen Deze –ongenummerde– grensstenen zijn 125 cm hoog met een voet van 50cm x 50 cm x 50 cm; dit gedeelte van de grensteen zal ondergronds zijn. De schacht is 75cm hoog en aan de basis 40cm x 40cm en bovenaan 30cm x 30cm; de bovenkant wordt afgewerkt met een piramidon. De stenen palen hebben geen verdere kentekens of tekst. De paal is langs alle zijden geciseleerd behalve het ondergronds gedeelte dat ruw is bewerkt. Het totaal

gewicht van een tussenpaal is ca 600 kg. Er zijn ook tussenpalen met een afwijkende vorm waar we tijdens onze grensbeschrijving later op terug komen.

Onderhoud en controle

Na de plaatsing van de grenspalen en de grensstenen in 1844 werd al snel duidelijk dat het werk niet was afgelopen. Palen en stenen liepen beschadigingen op, al dan niet moedwillig. Sommige werden verplaatst of verdwenen spoorloos. Een regeling tot regelmatige controle en herstelling van deze mistoestanden drong zich op.

Op 28 januari 1847 werd te Antwerpen door vertegenwoordigers van beide landen een overeenkomst gesloten, die bekrachtigd werd op 14 december 1849. **Zie bijlage op pagina 10.** Deze overeenkomst moest er voor zorgen dat er op geregelde tijdstippen controle op de grenspalen en grensstenen werd uitgevoerd. Er wordt hiervan een proces-verbaal (PV) opgesteld, dat door alle partijen ondertekend moet worden. Bij vaststelling van een gebrek of andere onregelmatigheid kan men dan tot reparatie overgaan. De gemeente gelegen aan de rijksgrens wordt belast met de controle; deze moet worden uitgevoerd samen met de buurgemeente aan de andere zijde van de rijksgrens. De verbalen worden doorgestuurd

naar het provinciebestuur dat de supervisie heeft. Van daaruit worden de gezamenlijke beslissingen genomen door de beide provinciebesturen, die aan weerszijden van de grens liggen.

Ook nu nog wordt jaarlijks een grensschouwing uitgevoerd door de gemeentebesturen palend aan de rijksgrens. De organisatie van de schouwingen ligt in handen van het plaatselijk bestuur en wisselt af. Het ene jaar zal het de gemeente zijn aan deze zijde van de grens het andere jaar de andere zijde. De bevindingen worden geprotocolleerd in een PV en door de gezagsdragers en andere verantwoordelijken ondertekend. Het protocol gaat naar het provinciebestuur, waar het bij de Permanente Grenscommissie terechtkomt die verder zal oordelen wat er gedaan of niet gedaan moet of kan worden. Er zijn langs de Belgisch-Nederlandse grens meerdere permanente Nederlands-Belgische grenscommissies; deze kunnen vrij zelfstandig optreden om beslissingen te nemen, maar dit alles binnen een bepaald budget natuurlijk.

In de loop der jaren werd er nogal soepel met

Schouwing 2008 aan grenspaal nr 263. We zien uiterst links op de foto burgemeester Marcel Fränzel van Woensdrecht, daarnaast Marcel Bartholomeeussen van het district BeZaLi. (Berendrecht, Zantvliet, Lillo)

het begrip schouwingen omgesprongen en sommige gemeenten “vergeten” deze schouwingen te doen. Maar tegenwoordig is er weer wat meer aandacht voor. Soms is de schouwing een puur technische en bureaucratische aangelegenheid, bv. in gemeenten waar maar één gezamenlijke grenspaal moet bekeken worden. Bij andere gemeenten met een vrij lange gezamenlijke rijksgrens is dit

een dagtaak en een sociaal gebeuren waar onder een hapje en een drankje de zaken tussendoor en achteraf besproken worden. Wanneer onderhoudswerken aan de grenspalen of grensstenen worden uitgevoerd, zoals schilderwerken of herplaatsing van een aangereden grenswachter, worden deze in principe door beide landen gezamenlijk betaald, dus ieder de helft.

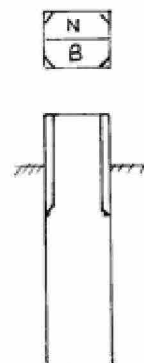
Aparte grenspalen

Naast deze reguliere grenspalen en grensstenen heeft de gemeente Woensdrecht echter ook nog unieke aparte grenspalen:

26 tussenpaaltjes aan de Putse duinen

Omdat er in 1877 een vermoeden bestond dat er een verandering in het landschap was opgetreden werd het stuk rijksgrens aan de voet der duinen heropgemeten. Een merkbaar verschil met 1843 werd geconstateerd. Door erosie, verstuing en wegspoelen door regenwater had een deel van

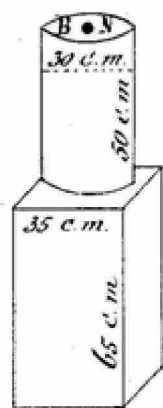
de duinen zich verplaatst in zuidelijke richting en was de grenslijn, zoals die zichtbaar was in 1843, verdwenen. Er werd besloten dit gedeelte van de rijksgrens terug in kaart te brengen en af te palen met 26 arduinen palen. Op punt A kwam een grenssteen te staan van 40cm x 40cm x 100 cm en ook punt A genoemd. Deze grenssteen heeft een gewicht van ca. 430kg. Op de andere punten werden arduinen

grensstenen, genummerd 1 t/m 25, geplaatst van 25cm x 25cm x 100cm met een gewicht van ca. 160kg. Officieel, volgens tekening, staan de grensstenen 20cm bovengronds.

Dat de duinen wel degelijk van vorm veranderen is achteraf wel gebleken; sommigen palen waren weer verdwenen onder het zand zodat in de jaren 60 van de vorige eeuw bij een aantal tussenstenen ijzeren staven met nummerschilden werden geplaatst om de grenslijn zichtbaar te houden.

Tussenpaaltje nr. 4 →

Grenssteen 260a en b

Deze grensstenen –tussen paal 260 en 261- werden geplaatst in 1893 om een uitstulpje in de grens aan te duiden en om in de toekomst geschillen die regelmatig voorkwamen te vermijden. De grensstenen zijn 115 cm hoog, hebben een voetstuk van 35cm x 35cm x 65cm en een cilindrisch bovendeel met een diameter van 30cm en 50cm hoog; dit laatste deel dient bovengronds te staan. Op de bovenkant zijn de letters N en B uitgeteeld voor Nederland en België en in het midden een punt dat de grenslijn voorstelt. Deze grensstenen wegen ca. 310kg.

Dat er veel kan gebeuren met een grenspaal toont het volgende:

Bij een van mijn grenswandelingen en wel op 14 december 2006 ontdekte ik dat grenssteen 260b zwaar beschadigd was, ofwel door baldadigheid of door het verkeer. Ik verwittigde enkele verantwoordelijken en op 20 oktober 2008, bijna twee jaar later, werd een nieuwe tussensteen geplaatst door de technische dienst van het District BeZaLi.

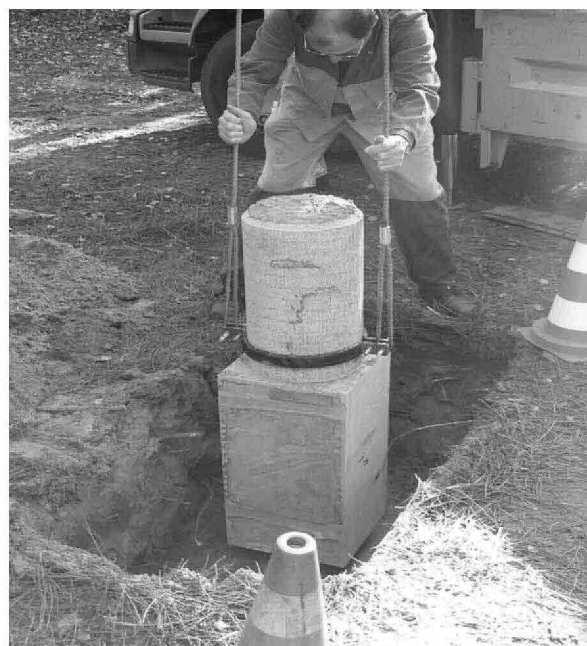
Op 25 oktober 2008 werd geconstateerd dat de nieuwe paal na vijf dagen alweer het slachtoffer was van een aanrijding. Hij was niet kapot, maar stond bijna horizontaal.

Op 26 oktober constateerde ik dat de grenssteen verdwenen was. Bij nader onderzoek vond ik hem een eindje verder in het bos verstopt onder takken en dennennaalden. Het werd stilaan een soap. Mensen verwittigen.

Enkele dagen later werd de grenssteen weer terug geplaatst door de technische diensten van het district maar dan ongeveer 2 m noordelijker en 2 m oostelijker van het grenspunt

zodat hij veiliger is voor het verkeer op een bosweg?!

De resten van de oude grenssteen zijn overgebracht naar het Poldermuseum in Lillo.

Besluit van den 14 December 1849, houdende goedkeuring van het daarbij gevoegde reglement voor het onderhoud en de instandhouding der grenspalen tusschen de Nederlanden en België.

REGLEMENT voor het onderhoud en de instandhouding der grenspalen, geplaatst op het frontier tusschen de Nederlanden en België, uit kracht der grensovereenkomst, gesloten te Maastricht den 8 augustus 1843.

De ondergeteekende commissarissen, door hunne wederzijdsche gouvernementen belast met de regeling der wijze van onderhoud en instandhouding der kentekenen van grensscheiding tusschen de twee Staten, zijn omtrent de volgende bepalingen overeengekomen.

Art.1 De plaatselijke besturen der aangrenzende gemeenten, zullen in de lente van elk jaar, de op de grens geplaatste palen doen nagaan, ten einde te verzekeren dat ze in goeden staat zijn. Ingeval van beschadiging of verplaatsing, zal er een proces-verbaal in duplo van worden opgemaakt.

Art.2. Die stukken zullen, zonder verwijl, aan den gouverneur der provincie worden opgezonden, die de noodige maatregelen zal voorschrijven, om, des vereischt, degenen, die zich aan zoodanige beschadiging hebben schuldig gemaakt te doen vervolgen.

Art.3. De gouverneurs der provincien, tot welke de gemeenten behooren, waarin de voorvallen hebben plaats gehad, zullen elkander over en weer eene expeditie van het proces-verbaal mededeelen.

Art.4. Indien de beschadigingen niet aanzienlijk zijn en geen onmiddellijk herstel vereischen, zal men daartoe slechts om de drie jaren overgaan, en voor zoo verre zulks noodzakelijk zij. Ingeval van dringende noodzakelijkheid, zullen de gouverneurs zich onderling verstaan, ten einde er zoodra mogelijk in voorzien worde.

De onmiddellijke herstellingen zullen slechts dan worden gedaan, wanneer de beschadigingen van dien aard zijn, dat zij de grenspalen van hun kenmerk beroven of hunne vernietiging kunnen doen voorzien.

Art.5. De gouverneurs zullen beoordeelen of het noodzakelijk zij door middel van openbare aanbestedingen te werk te gaan; in dat geval zullen zij zich onderling verstaan, wegens het opmaken der bestekken van de te doene herstellingen en van de leverantien, die daaruit mogten voortspuiten.

Indien de kosten, door herstellingen te veroorzaken, niet hoog genoeg loopen, om eene openbare aanbesteding te vereischen, zullen gezegde gouverneurs in gemeenschappelijk overleg, de wijze bepalen, volgens welke die herstellingen gedaan zullen worden.

De openbare aanbestedingen, indien ze noodzakelijk zijn, zullen beurtelings in den eenen en in den anderen Staat geschieden, in de hoofdplaatsen der aangrenzende provincien.

Art.6. De kosten van herstel of vernieuwing der palen, zullen, in gelijke deelen, ten laste der twee Staten komen, om het even, welke de oorzaak zij van het voorgevallene.

Art. 7. Wanneer de grenspalen opnieuw zullen moeten geplaatst worden, zullen de gouverneurs der twee Staten de gelijktijdige tegenwoordigheid op de plaats, van de burgemeesters der belanghebbenden gemeenten bevelen, als ook die van de ingenieurs-verificateurs van het kadaster, of van hunne gemagtigden, op dat de plaatsing in alle opzigten overeenkomstig zij met de opgaven van de beschrijvende processen-verbaal der grensscheiding, en met de grenskaarten, in de archieven der gemeenten berustende.

Te dien einde zullen de gouverneurs zich onderling verstaan om het tijdstip der bijeenkomst van de bovengenoemde ambtenaren te bepalen.

Art.8. De eerste herstelling zal plaats grijpen in den loop van het jaar een duizend acht honderd acht en veertig.

Art.9. De eerste aanbestedingen voor de herstellingen der grenspalen zullen plaats hebben te Maastricht en te 's-Hertogenbosch, voor het gedeelte der grens, begrepen tusschen Pruissen en de Schelde, en te Gent en te Brugge, voor dat, hetwelk zich uitstrekt van de Schelde tot aan de zee.

Art.10. Bijaldien eene overeenkomst gesloten wierd, betrekkelijk de gaping die er bestaat in de afpaling der grenzen tusschen de twee Staten, en dat, ten gevolge dier overeenkomst, eene aanvullende plaatsing van grenspalen wierd vastgesteld, zoo zouden de eerste herstellingen geschieden door de zorg der commissarissen, die met deze werkzaamheid zullen belast zijn; en het tijdstip der eerste aanbestedingen, waarvan melding is gemaakt in de artikelen 8 en 9 van het tegenwoordig reglement, zoude, des vereischt, tot het jaar een duizend acht honderd een en vijftig worden uitgesteld.

Art.11. De gouverneurs der aangrenzende provincien van de twee Staten zullen regtstreeks met elkander in betrekking treden, omtrent alles wat de voorschriften van het tegenwoordige reglement aangaat.

Aldus gedaan en vastgesteld, in dubbele expeditie, te Antwerpen, den acht en twintigsten Junij, een duizend acht honderd zeven en veertig.

De Nederlandsche Commissaris,
VAN HOOFF,

De Belgische Commissaris,
B.JOLLY

door Frans Meeus, Kapellen-Putte ♣

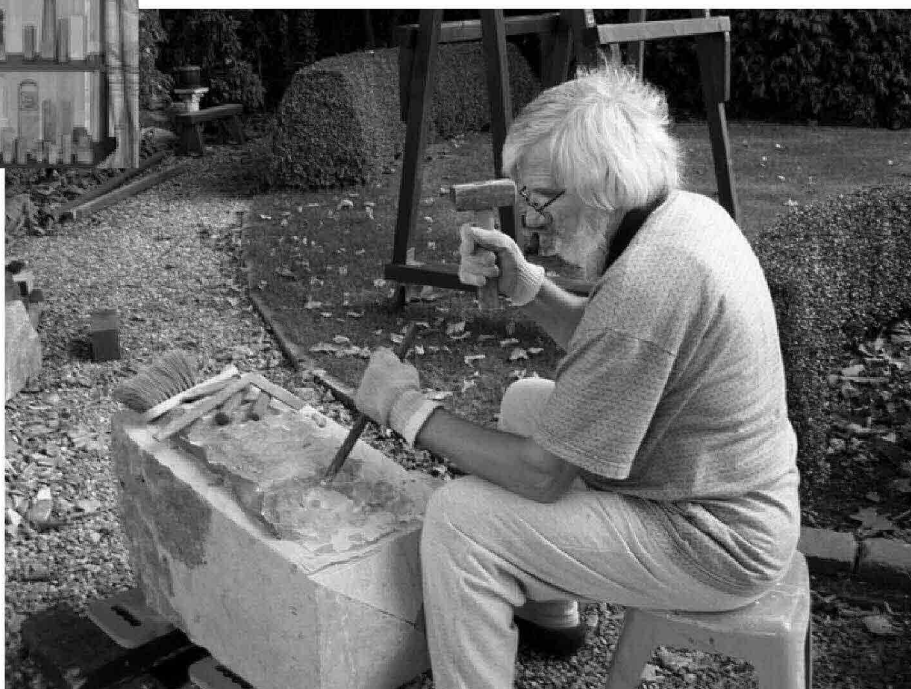
Geraadpleegde bronnen:

- Archief Bergen op Zoom
- De grens bepaald door Co Bieze 1992
- De Zuidgrens van ons Koninkrijk door Co Bieze 1985

** Dit is een sterk ingekorte en enigszins gewijzigde versie (in samenspraak met Louis Minnebach) van mijn artikel dat eerder verscheen in 2010 in het heemkundig tijdschrift Polderheem.*

Rechts is de in Ossendrecht geboren schrijver Frans Meeus zelf aan het steenhouwen en linksboven ziet u een klein gedeelte van zijn zelfgemaakte miniatuurtjes. Frans houdt het dus niet alleen bij schrijven over zijn geliefde grensobjecten. Deze foto's zijn ook terug te vinden op zijn site:

picasaweb.google.be/fransmeeus

Herinneringen aan de bevrijding van Ossendrecht, 6 oktober 1944

door André Jansen – vanuit Canada

Ik was toen 14 jaar oud. Die dag vergeet ik nooit meer. Wij woonden in die tijd in het tweede laatste huis van de Molenstraat, aan de rand van Ossendrecht. Naast de winkel van Christ Verdult en recht tegenover ons de ouders van Jo en Guust van Dijke. En daarnaast woonde Pol Vos, waar nu de nieuwe school staat, daar tussenin het padje naar de molen. Die was er toen nog. Om een uur of 10 of 11 in de morgen hoorden we geregeld schieten. We wisten dat de Canadezen in aantocht waren vanuit de richting de Laagstraat en Hageland, maar de Duitsers (Moffen) waren overal. Om ongeveer 11 uur was het heel stil. Ik en mijn broer stonden

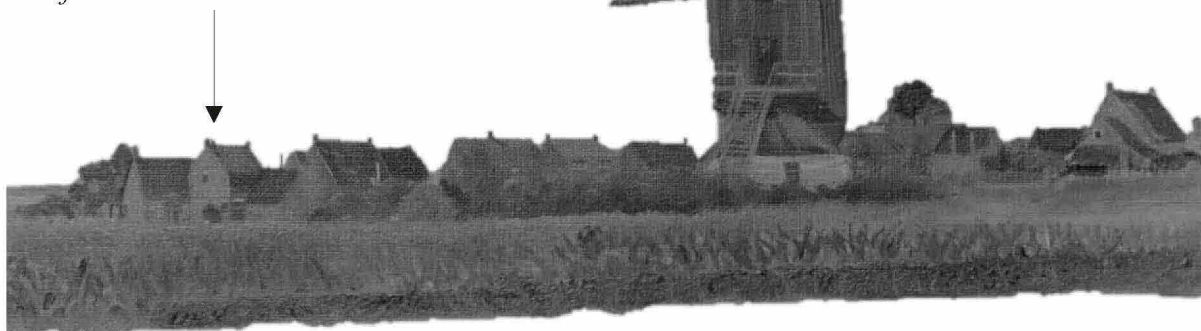
naast de gevel van ons huis op straat te kijken en daar kwamen twee Duitsers aan met twee Canadese soldaten als krijgsgevangenen. Wij vlug achter een haag gekropen. Ik vergeet dit nooit meer, vooral omdat we enkele dagen later hoorden dat de SS (Duitsers) die twee Canadezen aan de andere kant van Ossendrecht vermoord hebben. Dit weet ik natuurlijk niet zeker, want er gebeurde in die dagen zo veel.

Even later kwam er een Duitse tank door het veld die opgesteld werd aan het einde van ons land achter een haag zodat hij richting Hageland kon schieten en overal waren nog meer Duitse soldaten.

*Mobilisatie, 1939. Met de volgende Ossendrechtse jongens geknield vlnr: Louis vd Eynden, André Jansen, Corrie Vermeulen, Fon Jansen, Annie Vermeulen, Guust van Dijke
Staannd vlnr: Evidius Theunen, Rinus Vermeulen, Ruud Pals en Frans Theunen. Soldaten
daarachter: onbekend.*

Achter dit pand lag het huis waar André Jansen woonde. Niet zichtbaar op deze foto van de Molenstraat met de molen.

Ik denk dat mijn ouders het gevaar zagen aankomen, want ze stuurden ons over de straat bij Van Dijke. Die hadden ook een hele grote kelder. Mijn vader en mijn oudste broer Karel bleven thuis in de kelder. We waren nog maar juist daar of het schieten begon. De Canadezen schoten op de Duitsers vanuit het Hageland met antitankgranaten, die overal doorheen gingen en natuurlijk schoten de Duitsers terug.

Ik ben nog nooit zo bang geweest. Het leek wel uren te duren, maar dat was misschien niet zo. Later was het even stil en toen hoorden we denk ik een hele jonge Duitse soldaat om zijn moeder roepen. Langzaam werd dat minder en minder. Hij lag dood tegen de muur van Pol Vos zijn huis, naast het padje naar de molen.

Toen hoorden we veel geraas en schieten. Later begreep ik dat de tank bij ons achter door de mesthoop gereden was en geprobeerd had zo de straat op te komen over de oprit tussen Verdult zijn huis en dat van ons. Maar dat was te smal en hij nam een gedeelte van onze stal mee. Die was van hout en aangebouwd aan het huis. Daar hadden we nog enkele schapen en twee bokken (geiten) staan. Die liepen vrij rond. In de stal lag een schaap dood. Later vonden we nog een ander schaap dood in den hof, maar dat is een ander verhaal. Ons paard was verstopt bij

Pol Vos in de schuur tussen enkele balen stro. (Waar later Frans van Put een werkplaats van heeft gemaakt). Toen alles weer een tijdje rustig was, ging Jo van Dijke stil naar boven kijken. Plotseling riep hij: “Hier zijn de bevrijders, Canadezen.” Wij dachten dat het over was en kwamen naar buiten de straat op om de Canadezen te ontmoeten. Vijf of zes soldaten achter elkaar met het geweer in de aanslag. Het was intussen tussen licht en donker, dus al wat later. Ook mijn broer Karel was de straat op gekomen. Plotseling kregen Karel en ik een flinke duw van de soldaten. We vielen tegen de muur en de kogels vlogen door de straat vanuit de richting De Brouwerij. Gelukkig niemand geraakt! De Canadese soldaten hadden het gezien en dat was hun reactie. We vlogen de kelder terug in en kwamen niet meer boven tot de volgende morgen.

Nu kom ik bij het gedeelte dat mijn broer en mijn vader mij later verteld hebben en ook wat ik de volgende dag – 7 oktober – zag. Toen mijn vader en Karel alleen in de kelder waren, kwamen er twee jonge Duitse soldaten de kelder in gesprongen. Ze beefden van angst, want buiten werd er flink geschoten. Vooral met antitankgranaten. Plotseling kwam er een Duitse overste (SS'er) de kelder in met zijn pistool in de hand en beval de twee soldaten naar boven te gaan om te vech-

ten. Zij lagen later dood op het land van Desiré van de Bogaert.

Tegen de Leemberg aan, achter een machinegeweer, lagen in het open veld ook nog twee andere Duitse soldaten dood, aan het einde van Christ Verdult zijn hof, helemaal verminkt door een voltreffer van een granaat, denk ik. Verschrikkelijk om te zien. Toen het even wat stiller was keek mijn vader buiten en zag enkele schapen los lopen in onze hof. Met mijn broer probeerden ze om de schapen in de stal te krijgen. Plotseling werd er geschoten vanuit de Leemberg en een schaap viel vlak voor mijn vader dood neer. Onze Karel vlug terug de kelder in. Die kwamen er voorlopig ook niet meer uit.

In ons huis, maar meer aan de stal-kant, zaten grote gaten in de muur. Tot binnen in de koestal waren zelfs de binnenmuren kapot en de houten afgang (stal) lag plat.

De laatste weken voor de bevrijding hadden we van alles gedaan om ons paard, genaamd Bobby, te houden, want de Duitsers stalen alles. Vooral paarden. Eerst nog enkele dagen in de molen, maar dat was niet veilig. Toen tussen balen met stro bij Pol Vos in de schuur. Later in de avond toen de Canadezen er al waren of de volgende morgen ging mijn vader kijken naar ons paard, want er was bij Pol Vos ook een granaat door de stalmuur gegaan en daar lag ons paard met allebei de voorpoten verbrijzeld, maar nog wel in leven. Een Canadese soldaat heeft hem toen neergeschoten om hem uit zijn lijden te verlossen. Toen is Geert Jansen, een broer van mijn vader, gekomen en ik denk dat hij het paard naar Toon Melsen (slachter) gebracht heeft en het vlees onder de mensen verdeeld.

Ik eet graag paardenvlees, maar zover ik weet heeft niemand in de familie er iets van gegeten. In die tijd was een paard een beetje familie. Het was de eerste keer dat ik mijn vader zag met tranen in zijn ogen.

Zoveel gedaan om ons paard te behouden en dan op die manier hem op het laatste moment te moeten verliezen. Dat was hard!

André met Bobby? Helaas niet. Deze foto is van na de oorlog, 1949/1950. André is hier te zien met een paard van Leon Jacobs, boer aan de Boomkesdijk. Zij hadden zelf geen paard meer.

Dit zijn de herinneringen van mij toen ik 14 jaar oud was.

André Jansen, geboren in Ossendrecht op 23.09.1930 en nu al 52 jaar wonend in Canada. ♣

Het 70-jarige herdenkingsjaar van onze bevrijding is weliswaar voorbij, maar wij kregen laat vorig jaar nog een verhaal binnen vol herinneringen aan de 6e oktober 1944 van een oud-Ossendrechtenaar, André Jansen, vanuit Canada. Wij willen u dit niet onthouden.

De foto's zijn uit de collectie van Jac van den Bussche

PUTSE STRAATJES (1)

Jeanette vd Berg - Buijs

Een paar jaar terug vroeg de gemeente ons Puttenaren mee te denken over een goede straatnaam voor een nieuwe weg in het bungalowpark Hazeduinen. Ja, ik had wel een goed idee daarover: Leuvense heide bijvoorbeeld, immers zo had de heide daar vroeger ook geheten. Dat zou dan misschien de naam Hazeduinen, die daar nooit gelegen hebben, wat verzachten. Het werd na rijp beraad Parklaan. Parklaan? Dat is pas inventief en ook zo onderscheidend!

In 1945 kreeg de gemeenteraad de bevoegdheid tot straatnaamgeving en er was ras

onienigheid. Het betrof de Bradfordstraat. Deze werd sinds 1932 aangeduid als Nieuwe Weg en men wilde deze straat nu naar de fabriek vernoemen. Vroeger werd de straat volgens oude gegevens Kalverenblokstraat genoemd en in de volksmond heette hij Pastoorsstraat, omdat deze naar de Pastoorshoed bij de Huzarenberg liep.

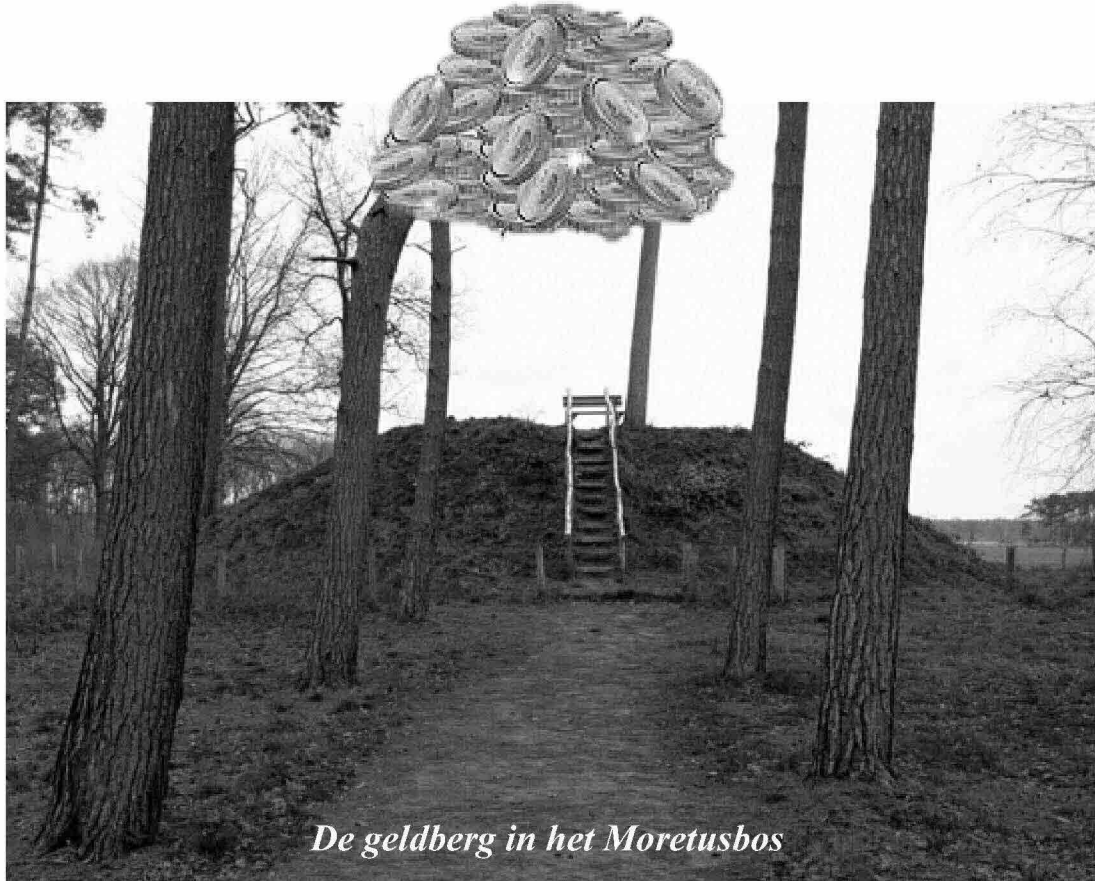
De Pastoorshoed is een berg die geleek op de hoed van meneer pastoor: een platte rand met een halve ronde bol erboven. De mensen die in de bossen werkten hadden deze naam gegeven. Het besluit was dat het Pastoorshoedstraat werd.

De Pastoorshoed ligt nu in particulier domein en is begroeid met rododendron.

Op het kalverenblok kon een stukje grond gehuurd worden om er groente, graan en aardappelen op te verbouwen.

De pastoorshoed is dan weliswaar niet meer als zodanig te herkennen, de geldberg –langs boswachter Verbraak- is nog steeds duidelijk te zien en heet ook nog steeds zo. Heeft graaf Moretus daar inderdaad zijn geld destijds veiliggesteld voor de Franse soldaten? Heeft hij dan de buit later weer laten opgraven of valt er nog wat te halen?

De geldberg in het Moretusbos

Door de Beukendreef reden wij daarheen met vooraan de straat een poort en een villa van de graaf waar de familie Wijnings woonde, genaamd “Stella Maris”. Dat is diezelfde Wijnings die met zijn broer naar Putte kwam vanuit Sint Willebrord, hier een rozenkransfabriekje opstartte, en meedeed met de gemeenteraadverkiezingen. Uiteindelijk werd er ook een straat naar hem vernoemd in Putte.

De villa Stella Maris ofwel Sterre der Zee waarin de familie Wijnings woonde.

Het huis waar Matteske woonde.

En daarnaast een boerderijtje van de graaf waarop Matteske woonde. Nu staat er het bejaardenhuis De Beukenhof of moeten we inmiddels zeggen tante Louise-Vivensis? En voor hoe lang nog?

Het landgoed van graaf Moretus liep tot aan

de achtertuinen van de huizen aan de Dorpsstraat. De mensen van Putte konden wel een stukje grond huren op het Kalverenblok om wat groente, graan en aardappelen te telen, want bijna ieder gezin had buiten kippen ook nog een varken, soms twee en een geit voor demelk.

Het Moretus parkbos heeft zijn ontstaan te danken aan jonker Johannes Josephus Moretus die het beroemde landgoed liet aanleggen.

Ook was er de grote of hoge ster zoals het genoemd werd, nu Sterrenbos genoemd, aan de Leempad met een boom in het midden met vele wegen er naar toe; je kon daar heerlijk verstoppertje spelen. Na de oorlog lagen daar nog Canadezen begraven die waren gesneuveld bij de bevrijding. ♣

Het leempad (een grensstraat in Putte)

~~EEN STREEP DOOR DE REKENING~~

EEN SMOKKELVERHAAL door Jan van Woensdrecht

Het was zo maar een klein, schraal manneke, Govert Panne. Hij was ook maar arm. Hij had een klein, oud huisje, waarin een bakkerijke met een hout oventje, en ik geloof twaalf kleinmannen van één tot twaalf jaar. Hij kon geen knecht betalen en achttien van de vierentwintig uur was Govert in de weer om al die monden open te houden. Het was maar gelukkig dat het hem niet aan moed ontbrak. “Eerst het zuur, en dan het zoet”, zei Govert, “dit zijn de kwaaiere jaren, de betere staan achter de deur van de toekomst. Het is recht zo; ik ben blij dat het niet omgekeerd is: eerst het goede en dan het kwade”. En hij sloeg en slingerde en smeed het taaie deeg in de trog en droeg het goede brood uren ver.

Er waren evenwel momenten waarop Govert het moeilijk had, momenten waarop de verleiding een aanval deed op zijn evenwichtigheid, zijn eerlijkheid, zijn moed. Ach, zie rond. Hoe schoon, hoe gemakkelijk is er goed geld te winnen langs andere wegen. Govert Panne was ook maar een mens, een mens met zwakheden in het leven, met zijn moeilijkheden die zo veelvuldig zijn. Hij zag hoe de mensen geld wonnen zonder slavend zwoegen gelijk hij. Hij zag het weelderig leven van velen die het niet zo nauw namen in handel en wandel en profijt trokken van de gemakkelijke winsten langs de grenspalen.

“Schijn,” zegt Govert, “het blijft niet schoon staan, het gaat zolang het duurt; zo gewonnen, zo geronnen.”

Zo hield Govert Panne zich staande. Het was niet altijd even gemakkelijk. Wanneer hij met zijn afgeladen kruiwagen uren ver zijn brood rond bracht ontmoette hij zijn concurrenten in schone wagentjes met een vief paardje ervoor. Hij kwam bij de klanten waar overvloed was aan goed eten en drank; weelde, terwijl zijn vrouwke tobde. En soms schoof de gedachte in hem: “waarom hebben die het zo goed en ben ik zo arm” dan had

Govert het moeilijk. En wanneer Wannes Klots hem dan voorhield hoe gemakkelijk het was een kleine vracht van over de grens te halen en hoe groot de winsten waren, ach, dan klopte de verleiding o zo fel aan de deur van zijn hart, en het was soms heel moeilijk haar te weerstaan en dat kostte het hem grote inspanning en verzet.

Niet één keer hadden ze Wannes Klots weten te vatten en Wannes vierde dat met kleine feesten met bier en worstenbrood.

“Ze maken mij niets,” zei de handige, sterke Wannes, “gij, gij zijt eigenlijk maar een dom en stom sloofke.”

En Stan Maks, Giel Stoffels, Geert Bals, zijn concurrent Flip van het Zwin, ze waren niets minder. Ze bouwden hun huis uit en kochten schone stukken er in.

“Stomme Sloof!” schold Wannes. Hij lachte er dadelijk bij: “och, niet ieder mens is even slim als ik.”

Wannes Klots mocht in zijn ruwheid wat meer zeggen dan een ander; van een goede klant verdraagt ge allicht heel veel. Wannes was een goede, gemakkelijke klant. Het was altijd goed, alles en altijd. Vaak was hij niet thuis. “Leg het bij de burenen,” zei Wannes, “en schrijf het maar op den boek; later rekenen wij wel af.” Met zulke kleinigheden liet Wannes zijn eigen niet in en Govert erkende de goede spaarpot.

Soms klaagde Goverts vrouwke als ze al die weelde zag en er van hoorde. En soms twijfelde ook Govert.

“Wildest gij dat ook?” vroeg hij dan.

“Nee,” zei ze aarzelend. En dan dacht Govert: “Als ik eens één keer ...” Hij schrok van het gedacht, “en als ze mij dan vatten? Hoe dan? Hoe verder? Neen, ik ben een eerlijk man en wil dat blijven. Ik kom toch rond. Ik mag niet klagen ik doe het niet, nooit!”

En Govert Panne kneedde d'n deeg onder zijn pezige armen en reed het brood uit naar de verre klanten. Is het leven voor de ene mens niet

moeilijker dan voor de ander? Is dat maar schijn of is het werkelijkheid? “Ha!” zei Wannes, “ik eet geen roggebrood meer, alleen maar ham en gij brengt mij d'n zaterdag twee tulbanden.”

“Goed,” zei Govert, en hij voegde er voorzichtig bij: “ik zou dan graag afrekenen, als het kon zijn”.

“Goed, goed,” lachte Wannes en zag een beetje medelijdend in zijn volle grootte op het kleine schrale bakkertje, dat sloofke.

“Allee,” dacht Govert, “wanneer het mijn klanten goed gaat, gaat het dat mij ook.” Er stond een schoon bedrag op d'n boek van Wannes Klots. Zie, daar kon hij dan de rekening van betalen voor de nieuwe trog, komende week.

Maar d'n zaterdag was Wannes niet thuis en spijtig gaf Govert de tulbanden bij de burens af. Hij moest er d'n zondag op af.

Dieë dag stapte Govert naar Wannes en vroeg hem om het geld.

“Goed, goed,” zei Wannes, “ik zal het wel eens nazien.”

“Hoe?” schrok Govert.

“Gade gij er niet mee content?”

Zeker, zeker,” zei Govert, maar

“Vandaag betaal ik niet, volgende week misschien.”

“Ja maar,” zei Govert, “ik moet deze week betalen, mijn nieuwe trog.”

“Ge moet nooit meer kopen dan ge betalen kunt,” zei Wannes onredelijk, “dat doe ik ook niet. Het is betaald, als ik dat zeg.”

Daarmee kon Govert terug. Ach zijn nieuwe trog! Nooit had Govert de leveranciers niet kunnen betalen. Neen, ze kwamen niet dadelijk met de rekening; ze konden van Govert Panne op aan. Maar hoe trots zou hij gevraagd hebben naar de rekening en contant hebben betaald. “Kijk,” zouden ze zeggen, “dieë Govert Panne, al doet hij niet mee aan smokkelen hij is maar pront van betalen.” Nu moet hij dit keer de rekening ongeopend aannemen en zeggen: “ik kom wel betalen.”

Hij was overmoedig geweest; hij had het beste hout genomen, het duurste, terwijl het met minder kon.

En toen, ach, toen werd de verleiding hem te sterk. Hij wist waar hij een partij kon halen en waar hij het kwijt kon met dubbele winst. Het was zo eenvoudig zo gemakkelijk, zo zonder bezwaar of gevaar. Niemand die Govert Panne niet kende,

niemand die hem wantrouwde. De kommiezen, de marechaussees, ze ontmoetten Govert in de streek op de smokkelpaden, maar geen moeide hem, overtuigd van zijn eerlijkheid. “Eén keer,” zei Govert, “één keer en dan nooit meer.”

Hij sprak er niet over; met zijn vrouwke niet en iemand anders niet. Hij deed zijn gebruikelijke toer achteraf, de verre klanten, Wannes Klots die, zoals gewoon niet thuis was, een klant aan de hei en de mulder aan het ven. Hij deed het met overleg, met list. Hij had een bloemzak meegenomen en een loodje. Zie, het was precies een zak bloem die hij vers bij de mulder had afgehaald. Dat leverde niet het minste bezwaar; niet de minste achterdocht kon hij wekken. Maar zijn last joeg en zijn knieën knikten; hij dierf niet op of rond te zien, omdat hij dacht, neen, omdat hij wist dat iedereen bevroedde de inhoud, die hij daar over de zandbaan vervoerde.

Doch over de baan kwam zelden een mens en er stond slechts een enkel huis. Hij reed zijn kruiwagen met bevende haast. Ginder lag de eerste huizenrij. Daar was het veiliger, daar viel het niet op dat Govert Panne wel eens anders dan een baal bloem op zijn kruiwagen had. Hij spoedde zich, hij joeg zo goed en kwaad dat ging door het moeilijke zand en ach, daar opeens brak een berrie van de kruiwagen. Het was juist vóór

het zijweggetje naar de grote weg.
“Ik heb het geweten,” kloeg Govert, “ik ben er aan”.

Hij stond er ongelukkig bij, verslagen. Hij wist niet wat te doen. En daar ginder kwam iemand. Hij dierf niet te gaan lopen. Eerst toen de man bij hem was zag hij dat het Wannes Klots was.

“Zo bakkertje,” lachte Wannes, “malheur?”

“Ja,” zei Govert, opgelucht dat het maar Wannes Klots was, “ik weet niet hoe thuis te komen.”

“Och wat, een zak bloem. Dat is toch zo zwaar niet.”

Hij zag naar het schrale bakkertje, “voor mij betekent het niets.” Hij rekte zijn schouders (ziede die kracht, manneke?). “Geef hem eens mee op, dan draag ik hem naar dieë boer ginder, daar hebben ze wel een betere wagen. Ziede-gij uw kruiwagentje daar maar naar toe te rijden.”

Op de brede schouders van Wannes lag de zware baal. Licht of het slechts veren waren, stapte Wannes over de baan.

Govert verbond de gebroken berrie hij zag Wannes met vlugge stappen in het zijlaantje verdwijnen. Hij wikkelde het touw om de breuk en duwde het lichte, ledige kruiwagentje voort.

Opeens hoorde hij stemmen in het baantje, hoge stemmen, tumult. En daar zag hij twee marechassees bij Wannes. Ze lachten fijntjes: “handig, héél listig, maar nu hoeft ge niet te ontkennen, gladde vogel.”

Ze joegen Govert ruw weg: “gij hebt hier niets mee te maken, of ge krijgt een proces wegens belemmering van ambtenaren in functie.”

Zwetend reed Govert de gebroken kruiwagen naar huis.

Wannes Klots is er voor suikersmokkel ingedraaid. En Govert Panne haalde een streep door de rekening van W.K. Hij schreef er door met zijn blauw potlood: “Betaald”.

September 1947♣

DE UITDAOGING

Willy Groffen, in het dialect van Hoogerheide

Uitdaoging ... D'r staon alle daoge beriechte oover ien de kraant. D'n jinne lwoopt ien estafette meej de ROPARUN van Parèès nor Rotterdam. Een tocht van zoon vieronderd kieloowmeeter, die wook dur Ostrecht en Woogeraaje komt. 'n Aander rij meej de fiets zes kjeere de Alpe d'Huez op. Ze noeme da vur dieje dag de Alpeduuzès. Wir 'n aandere sportieveling pak z'n fiets op en rij van Woogeraaje nor de Nwoordkaop, waarbij t'ie ien z'n ruugzak en z'n fietstasse al z'n begaozie meejslept en de naachte ien 'n tentje durbrengt. Al die prestaosies ebbe n'allemaol 'n

goej doel vur wooge en de djeelneemers prebeere vur'af wa sponsors bij mekaore te zoeke om zoowdoende de kas van zullie goeje doel wa bij te spekke en 't leeve van diekels jeel zieke meese wa d'op te fleure.

Prefiesiejat en petje n'af vur jullie ienzet. Iek oop, da t'r nog laank zuuke entoezjaste meese zuule blèève presteere.

De uitdaoging waor iek nouw oover gaon schrèève gao nie oover 'n goej doel, mar gewoon oover 'n ouwerwetse weddeschap die ien 'n kefee aon de twoog afgesloote wier, meej as ienzet twij bakke bier.

De woofdperswoone zèen Wullem van Kaotje Mees (Willem Michielsen) en Arrie Forman. De orgeniezaoters waore onder aandere Fotte Kuile, Lewieke de Slachter en Ruudie Toessèèn.

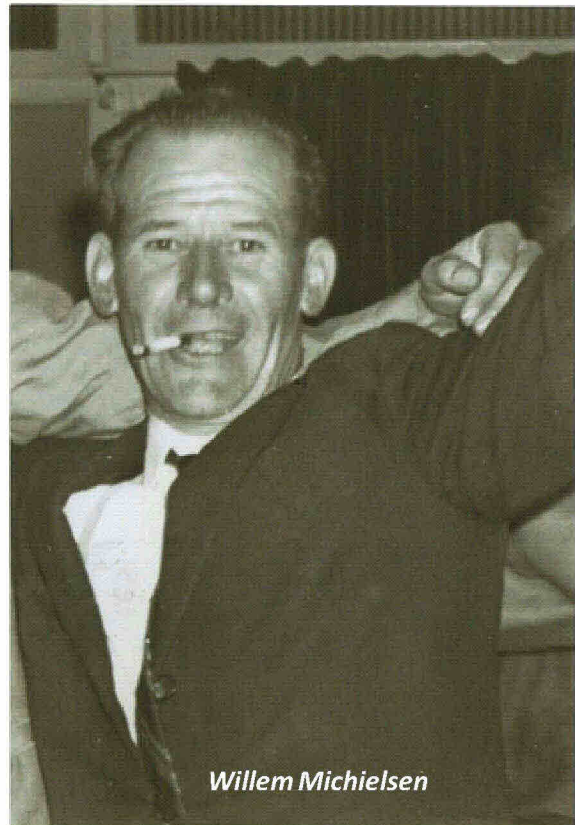
Wullem oj 'n bakkerij op de Njeeraai. IJ oj die zaak durgezèt toen z'n vaoder op jonge leeftèèd was ooverleeje. Z'n moeder, Kaotje Mees, runde n't bakkerswienkeltje da t'r bij woorde. Wullem brocht z'n brwood rond ien Woogeraaje, Woosdrecht en Puut. IJ deej da d'allemaol meej 'n zwaore traansportfiets, meej 'n grwoote bakkersmaand veurop.

Onder z'n klaante zoote nogal wa kefees. Da von Wullem nie zoow aareg, want ij was 'n grwoote liefebber van 'n goej glas bier. Zoow gebeurde n't diekels da t'ie pas laot ien d'n aoved wa sliengerend truugkwaam van z'n toer.

Arrie Forman waarekte op 'n plastiekfebriekske en was 'n jeel soosjaol voelende mees. IJ deej meej aon veul aktievietèète ien 't dorp, was 'n paor kjeere Priens Karneval en zoot 'n aontal jaore ien de gemjeenteraad.

En nouw de uitdaoging. 't Wier 'n wedstrèèd tuuse de traansportfiets meej maand meej Wullemkes aon 't stuur en Arries meej de n'auwtoow. De start was bij kefee De Zwaon ien Puut en de endstreep loog bij 't ouwe gemjeentenuis ien Woogeraaje. Da lèèk nie jirlek, mar Arrie moes van Puut nor Baarege rije en net oover de Staole Bruug truugdraoie nor Woogeraaje.

D'r was gin ruuchtbaorèèd aon gegeeve, mar dur mond-tot-

Willem Michielsen

mondreklaome stonge me saoves rond aacht uree toch meej zoown twijonderd man meej spannieng te waachte.

Jao, 't was Forman die as jiste oover de meet kwaam. Vèèf menuute laoter kwaam Wullem blaazend en puufend onder luid applaus wook oover de streep.

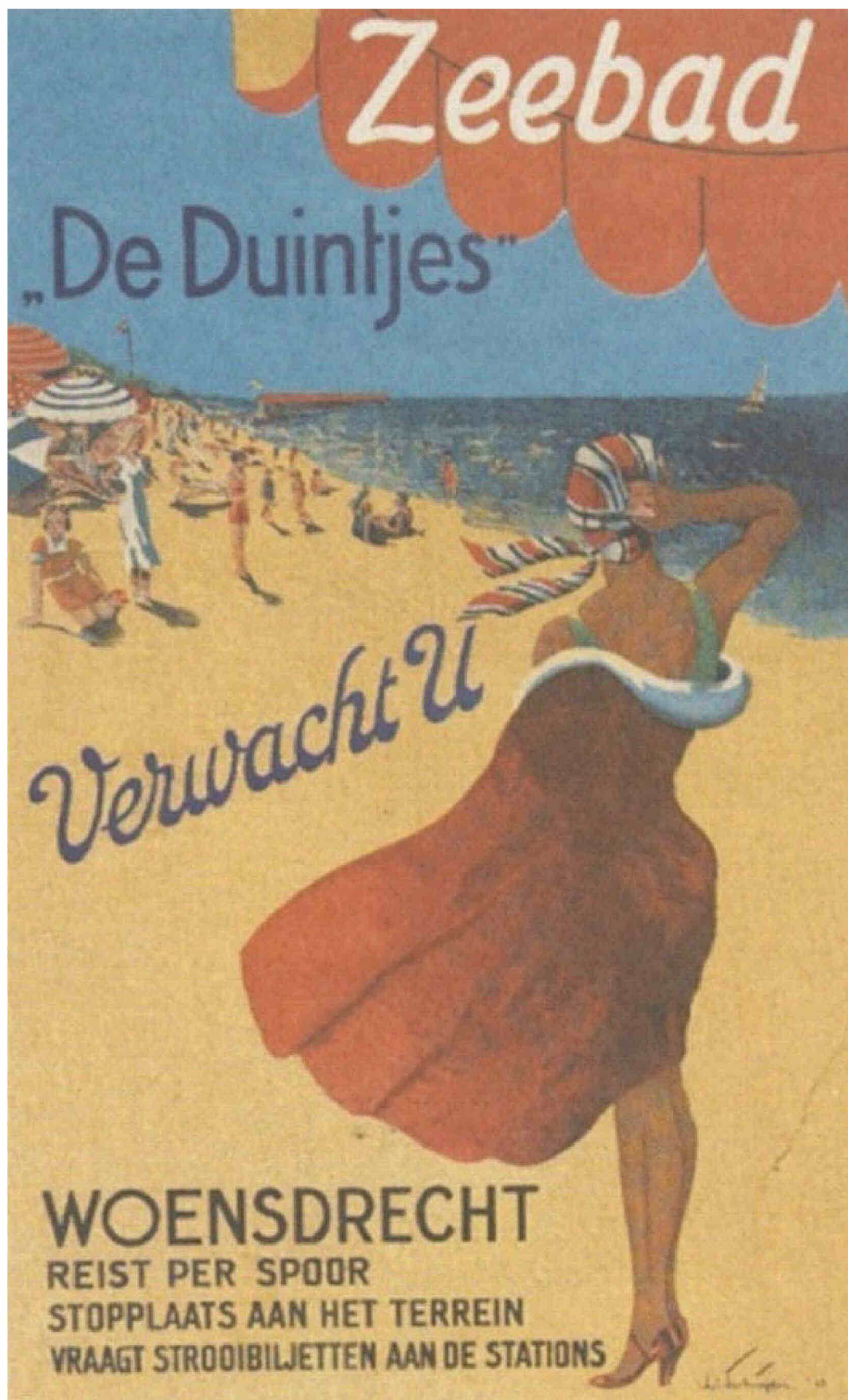
Nor wa d'aandjes schuude en schouwerklopkes gienge we meej 'n grwoote ploeg suuporters nor kefee Of van Ollaand, waor 't nog 'n jeel gezellege n'aoved wier.

Wullem oj nieks gewonne en moes wook nog twij bakke bier betaole. Da was nie zoow aareg, want iek denk, da me n'allemaol wa bijgeleed emme.

't Aaregste vur Wulleme was, da t'ie d'n aandere morrege wir om vier uree ien z'n bakkerij moes staon: d'r moes wir brwood gebakke worre. ♣

Herinneringen aan Zeebad 'De Duintjes'

door Bert Janssens

Zelf heb ik maar enkele vage herinneringen aan dit gebied; ik ben er ooit, in de jaren zestig of zeventig van de vorige eeuw, een of twee keer geweest. Wat ik me nog wel herinner is dat je een heel eind moest lopen voordat je het water bereikte, en zelfs dan kon je nog niet meteen gaan zwemmen omdat het een heel lang stuk ondiep bleef. Het is gek om te bedenken dat waar nu koeien en paarden grazen, er ooit het druk bezochte Zeebad 'De Duintjes' was. Een plek waar volop gespetterd, gezwommen, gekanood en gezonnebaad werd. Een plek waar oudere Woensdrechtenaren nog vol trots en nostalgie aan terugdenken.

Wat ik me wel goed herinner, is dat er in de jaren '80 van de vorige eeuw in café "De Duif" in de Engelsestraat in Bergen op Zoom, de poster hiernaast aan de muur hing. Deze kleurenaffiche werd gebruikt in de periode 1932-1939, toen dit gebied een toeristische trekpleister was voor zon, zee, zand en strand en 30.000 bezoekers per seizoen trok!

Al in de jaren '20 nog voor de aanleg van zeebad De Duintjes, ontdekten vooral fietsende Belgen uit Antwerpen dit gebied. Bij mooi weer kwamen onze zuiderburen met drommen om verkoeling te vinden in het heldere, frisse water van de Duintjes. Door

het getijde ontstond er een bijzondere situatie: badgasten liepen het wad op en kwamen met de vloed zwemmend weer terug. In heel de provincie Antwerpen was er geen gelijkaardige plaats te vinden, en vooral op zaterdag en zondag (in de jaren '30) was er zelfs vaak sprake van een ware 'fietsfile'; een vrijwel aaneengesloten rij fietsers vanaf Antwerpen tot aan de Duintjes.

Mijn schoonvader, Frans Speek, vertelde me dat hij en z'n vrienden daar wat later een centje aan verdienden door punaises op de weg te strooien. Terugfietsende Belgen die daardoor een lekke band kregen, troffen dan altijd wel enkele welwillende Woensdrechtse jongemannen aan die tegen een geringe vergoeding de banden voor hen plakten. Jammer genoeg voor hen kon dit natuurlijk niet eeuwig blijven duren.

We moeten niet vergeten dat het toen crisistijd was, begin jaren '30, en veel mensen werkeloos waren. De toenmalige burgemeester van Woensdrecht bedacht hiervoor een oplossing: de aanleg van een zwembad in het kader van de 'werkverschaffing'. Bij de Duintjes, toen eigendom van de heer Goderie, werden bassins aangelegd door de mensen uit de werkverschaffing –voor een 'fooitje' dus- en Goderie bouwde er een restaurant en badhuisjes.

Toegang tot De Duintjes: de Beukendreef

De krant beschrijft de ontwikkeling destijds als volgt:

(Van onzen correspondent.; BERGEN OP ZOOM. 20 Mei 1933).

“De werkzaamheden aan het zeebad 'De Duintjes' nabij Woensdrecht zijn zoover gevorderd, dat het binnenkort in exploitatie zal worden genomen. Er wordt een bassin gegraven dat een oppervlakte beslaat van ongeveer 4000 M². Hierdoor zal het mogelijk zijn om zoowel bij eb als bij vloed baden te nemen. Het strand zal met dit bassin in verbinding staan door een wandelweg. Er is een garderobe in aanbouw die naar schatting voor een duizendtal bezoekers plaats zal bieden. Verder verrijst in de onmiddellijke nabijheid een restaurant, n.l. op het hoogste gedeelte van de glooiing, die van het strand naar de slikken loopt.”

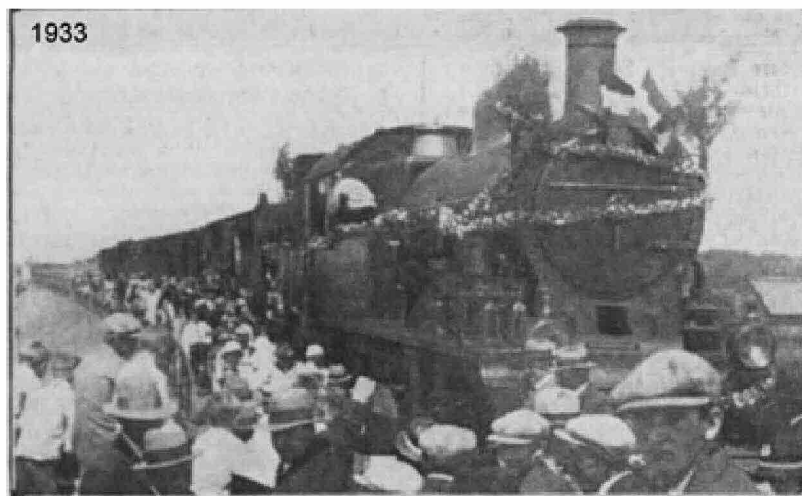
Zoals gezegd werd het gebied zeer goed bezocht door badgasten van buiten de gemeente Woensdrecht. Vanuit Antwerpen vertrok er op een gegeven moment zelfs een speciale bus naar de Duintjes, en van het spoor 'Bergen op Zoom – Vlissingen' werd er vanaf het station Woensdrecht door de Nederlandse Spoorwegen een aftakking gemaakt richting het zeebad. Door heel Nederland hingen posters van De Duintjes op de treinstations, en het zeebad genoot zelfs een zekere landelijke bekendheid. Bij de Beukendreef hing zelfs een spandoek over de weg met de tekst: “Welkom bij Zeebad de Duintjes”.

Veel mensen van Woensdrecht zullen er geen gebruik van gemaakt hebben. Alhoewel het bezoeken van het Zeebad voor de inwoners van Woensdrecht

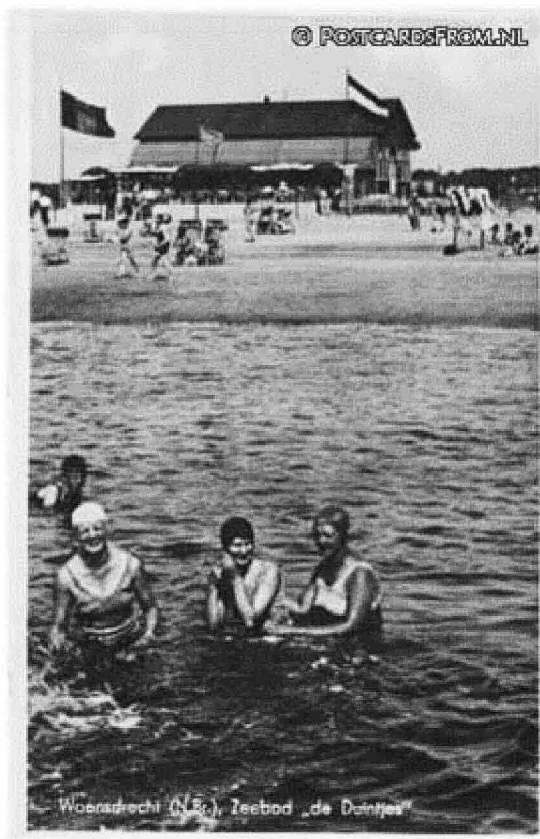

VOOR HET BADSEIZOEN. — Het eenigste zeebad dat Brabant bezit, n.l. „De Duintjes” bij Woensdrecht, maakt zich gereed de badgasten te ontvangen.

gratis was, werd het hen door de pastoor –vanwege het onzedige karakter ervan– zeer sterk afgeraden. Om diezelfde reden kregen de Woensdrechtse kinderen op school ook geen zwemles. Maar het was immers nog steeds crisistijd, en 10 meter voorbij de overweg stond een 'kotje' waar de overige bezoekers bij de heer Groffen en Frans Gijssen ('Kauwke') vijf cent entree moest betalen. Volgens Dick v.d. Poel had Frans Gijssen altijd hetzelfde antwoord wanneer men hem vroeg of het druk geweest was, namelijk: “Het was druk, ze lagen dubbel!”

HET NIEUWE ZEEBAD „DE DUINTJES”, gelegen tusschen Bergen op Zoom en Woensdrecht aan den oever van de Oosterschelde, is door de badgasten gemakkelijk te bereiken dank zij de halte die de Nederlandsche Spoorwegen hebben laten maken. De versierde eerste trein.

Veel bezoekers uit Bergen op Zoom reserveerden echter ook een rieten strandstoel. Zo'n reservering kostte 1 gulden per seizoen. Veel tijd om er te gaan

zwemmen zal de Woensdrechtse jeugd van die tijd niet hebben gehad. Ze hadden immers thuis de nodige taken te verrichten, en daarna was het dan vaak al te laat om nog te gaan of was de zin wel over. Om mijn schoonvader te citeren:

“Een korte broek hadden we niet, en zwemmen deden we niet, dat was niks voor ons. Wij gingen liever een eindje verderop bot trappen”.

De meeste bezoekers kwamen uit België en Bergen op Zoom, maar ook uit Schiedam, Rotterdam, Leiden enz. kwamen er de nodige badgasten. Bij de onlangs gehouden jubileumviering van de (Jeugd)Herberg Klavervelden werden herinneringen aan vroeger opgehaald. "Bij het zien van de foto's denk ik terug aan mijn familie uit Schiedam", zei René Bergs. "Ze kwamen elk jaar graag naar Bergen toe. Ze gingen dan skelteren bij de Duintjes, zwemmen bij de Heide en sliepen in de oude jeugdherberg." Het is je nu moeilijk voor te stellen, maar Zeebad De Duintjes was toen kennelijk echt een bijzonder iets, zo bijzonder dat zelfs in de landelijke kranten berichten over de Duintjes werden geplaatst.

In de Leidse Courant van 10-08-1937 staat op pagina 11 het navolgende verslag van een geval van verdrinking in het Zeebad:

In een zwembad verdronken.
"Gisteravond omstreeks half zes is de 26-jarige Jos. Nouwelaars uit Dalem bij Mechelen in België, in het zwembad "De Duintjes" bij Woensdrecht verdronken. Het ongeluk geschiedde onder de oogen van zijn metgezellin, een 22-jarig meisje uit Edeghem. Zij had den jongeman nog kort vastgehouden, doch toen op haar geroep hulp was genaderd, verkeerde zij zelf reeds in zinkende toestand. Een der employé's van

het restaurant "De Duintjes", de kelner A. Heijgen die ijlings per kano was toegesnel, sprong haar na en kon haar nog bijtijds grijpen. Zij had het bewustzijn verloren, doch na toepassing van kunstmatige ademhaling gelukte het aan een in het bad vertoevend Antwerpsche dokter het meisje bij te brengen.

Tot 's avonds elf uur zijn nog verschillende pogingen in het werk gesteld, om den jongeman te vinden, doch men heeft zijn lijk nog niet kunnen bergen. Hedenmorgen zou het zoeken worden voortgezet. Men vermoedt, dat een plotselinge ongesteldheid van Nouwelaars tot dit noodlottige einde heeft geleid".

← Dat er in de periode voor de Tweede Wereldoorlog toch ook wel Woensdrechtaren het zeebad bezochten, blijkt uit de volgende drie foto's die door Dick v.d. Poel ter beschikking werden gesteld. Het zijn foto's van een groepje van vier vriendinnen die jarenlang samen hebben opgetrokken.

Foto 1 is uit 1933. Beide andere foto's zijn uit 1939; op de laatste foto is nr. 2: Lisette v.d. Poel en nr. 4 is Isa v.d. Poel.

De periode van de Tweede Wereldoorlog

Volgens de website Forten en vestingen Noord-Brabant werd met het oog op een mogelijke aanval uit het westen eind 1915 begonnen met de 'Stelling Woensdrecht -Steenbergse Vliet'. Deze stelling werd in 1916 uitgebreid tot de Belgische grens en vanaf dan genoemd 'Stelling West Noord Brabant'. In geval van een aanval uit het westen konden de aan de voet van de wal liggende polders onder water worden gezet. Op de Brabantse Wal werden loopgraven en schuilplaatsen aangelegd. De residuen van die loopgraven zijn onder meer nog terug te vinden in de bossage waartegen de tribune op de Brombeer in Borgvliet stond, en bij de Bunt in Calfven.

In de oorlogsjaren is het gebied gevorderd door de Duitsers die het gebruikten als

uur een Belgische lichte bommenwerper bij Hoogerheide neer. Het was een Fairey Fox VI van 7/III/3 Gr., gevlogen door Capt. A.A.G. Maquet. De Fairey Fox was een lichte bommenwerper, vooral in gebruik bij het Belgische Militair Vliegwezen. In 1940 was het toestel, ontworpen vóór 1918, technisch geen enkele partij meer voor de moderne Stuka's en Messerschmitts van de Duitse Luftwaffe.

oefenterrein. Hierdoor werd de toegang dus in 1940 voor het publiek verboden. Tegenover de Kraaijenberg, rechts van de slagboom, hadden de Duitsers een bomtoren geplaatst om op te oefenen. Mijn schoonvader en zijn vriendjes kropen in die tijd wel eens op de dijk ter hoogte van het spoortunneltje van de oude Zeeuwse Weg. Van hieruit konden ze dan soms zien dat de Duitsers daar een grote, witte plastic cirkel op 'het Scheld' weglegden, als richtdoel voor het oefenen met vliegtuigbommen. Het viaduct over de Zeeuwse Weg is trouwens pas in 1935 gebouwd.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn er boven Nederland zo'n 6.000 militaire vliegtuigen neergestort. Ruim 1.000 daarvan zijn er in Noord-Brabant terecht gekomen. Dan gaat het zowel om geallieerde (Britse, Amerikaanse en Canadese vliegtuigen met bemanningen die uit nog veel meer nationaliteiten bestonden) als Duitse vliegtuigen.

Eén zo'n ongeval bij Hoogerheide werd door drie mensen onderzocht:

De geallieerde vliegtuigen waren heel vaak bommenwerpers die bij bombardementsmissies op doelen in Duitsland geraakt werden door Duits afweergeschut (de zogenaamde Flak) of onderschept werden door Duitse jachtvliegtuigen (vooral 's nachts, tijdens de zogenaamde Nachtjagd).

Op 15 mei 1940 stortte 's middags om 15.40

Veel meer weten we niet van deze crash. Vermoedelijk is

het vliegtuig neergeschoten door een Duits jachtvliegtuig. Waar nu de vliegbasis is had namelijk de Militaire Luchtvaartafdeling tijdens de mobilisatie op 1 september 1939 beslag gelegd op een terrein - dat tot dan toe door zweefvliegers gebruikt was - om er een militair vliegveld van te maken. Op 14 mei 1940 hadden Duitse troepen dit vliegveldje bezet, dat kort daarop door de Luftwaffe in gebruik werd genomen.

Het zou dus kunnen dat de Belgische Fairey Fox op 15 mei een poging heeft willen doen de Duitsers op het vliegveld aan te vallen. Onduidelijk is of de piloot en het tweede bemanningslid (die als navigator/verkenner/boordschutter/bombardeerder fungeerde) zich nog hebben kunnen redden. Dick van der Poel vertelde dat zij in die tijd dachten dat het om een Fransman ging, maar er zijn natuurlijk ook Belgen die Frans spreken. Voor zover zij toen zagen, zat er maar één man in het vliegtuig.

Op een oproep om meer informatie omtrent dit geval kwamen via internet de volgende reacties:

C. Hagens:

Wat ik mij herinner is dat er bij het Pannenhuis een Duits jachtvliegtuig is neergehaald door een Franse jager, waarbij de bemanning is gesneuveld.

Adri Verbraak:

Ik herinner me uit mijn jeugd een vliegtuigberging ten westen van het buurtschap Calfven in de polder vlak bij een toenmalige zandafgraving genaamd de Bunt, geschatte periode tussen 1962 en 1966.

Herinner mij dat er veel aluminium enz. uit de klei werd geborgen. Heeft het iets met het beschreven vliegtuig te maken of betreft het hier een andere ongetwijfeld ergens gedocumenteerd vliegtuigongeluk uit WO2.

Richard Binkhuysen:

B17F-30VE "Jolly Roger" 548B.S./385B.G. heavy Vliegtuig is beter bekend als een Vliegend Fort Aug 17 1943 11.30u Loc: Hoek Nieuw Hinkelenoordweg / A4 Zoomweg Zuid Vliegroute v/a Maareberg, Calfven. In oktober 2006 ben ik in contact gekomen met iemand uit België. Hij was als kind ooggetuige dat er vanuit het aangeschoten vliegtuig bemanningsleden uit sprongen. Sindsdien doet hij hier onderzoek naar en naar een vermist bemanningslid zijn we nog steeds op zoek. De afgelopen jaren heb ik hem van allerlei info voorzien.

De exacte crashsite wist eigenlijk niemand, maar tot die tijd vermoedden we dat het bij Hinkelenoordijk 11 was. Het probleem lag er vooral in dat er in het gebied een nieuwe rijksweg aan-

gelegd is, waardoor er veel in de omgeving veranderd is. Verder is er op de locatie hevig gevochten tijdens de bevrijding. En –niet te vergeten- het toenmalig opgemaakte rare marechaussee rapport. Daarin wordt melding gemaakt van een Belgisch bemanningslid, dat bij de crashsite gevonden is, wat erg vreemd is. Misschien was hij een onderduiker of moest hij ergens gedropt worden. We weten het nog niet.

Hierover vertelde Dick van der Poel dat ze op dat moment bij Bovée in de Hinkelenoord aan het dorsen waren, toen het vliegtuig brandend neerkwam.

De periode na de Tweede Wereldoorlog

Na de oorlog bleef de situatie bij de Duintjes gevaarlijk, omdat er nog legio landmijnen lagen. Het gebied werd gevorderd om projectielen op te sporen en tot ontploffing te brengen. In die tijd is er ook krampachtig geprobeerd om het succes van voor de oorlog weer terug te halen. De familie Goderie, die er voor de oorlog altijd succesvol de horeca had uitgebaat, was de eerste om die weer terug op te zetten. Het restaurant was plat gebombardeerd, en Goderie had de zgn. 'herbouwplicht'. Maar nadat op 8 augustus 1945, bij een bezoek aan het terrein, hun jongste zoon tijdens het spelen door een landmijn om het leven kwam, hield Goderie nadien de Duintjes voor gezien en vertrok naar het buitenland. De vader van Dick v.d. Poel, Florent, kocht toen de herbouwplicht van de familie

Goderie, en heeft daarmee café Polderzicht heropgebouwd. Hij is ook nog even bezig geweest om het Zeebad de Duintjes weer op poten te zetten, maar de investeringen waren te hoog om het te laten renderen.

Eind jaren '50 probeerde Jan Soeters het terrein weer nieuw leven in te blazen met de verkoop van snacks en drankjes en de aanleg van een kartbaan; waarschijnlijk de eerste kartbaan van Nederland. In die tijd stond er nog een bomtoren uit de oorlog, met houten trappen om naar boven te komen, die door de jeugd gebruikt werd om van af te duiken. De entree was nog steeds gratis voor inwoners van Woensdrecht.

Ook door het plaatsen van douches heeft het gebied rond 1950 nog enige tijd bezoekers getrokken, maar daarna nam hun aantal weer

af. Enkele oorzaken hiervan waren: het vragen van entreegeld, (geluids) overlast van de kartbaan in het gebied, en het verdwijnen van eb en vloed door de afdamming van het Markiezaatsmeer met de Markiezaatskade, die loopt vanaf de Molenplaat tot aan de Kreekrak.

Toch blijft het gebied nog enige tijd in de landelijke belangstelling staan, gezien de volgende berichtgeving in het Haarlems Dagblad van 21 april 1960:

Ongeluk bij overweg

“Op een onbeveiligde overweg in de gemeente Woensdrecht bij Bergen op Zoom is de tienjarige Laurens de Klerk uit Bergen op Zoom door een trein aangereden. Het kind werd zeer ernstig gewond naar het gasthuis te Bergen op Zoom overgebracht. Het jongetje was met enkele vriendjes op weg naar het 'zeepad de Duintjes'. De fiets waarop hij reed werd volkomen vernield. De trein had een halfuur vertraging”.

Na de ondergang van het zeebad begin jaren '80, ontwikkelde de natuur zich weer in dit gebied, dat inmiddels in het bezit is van het Brabants Landschap. Na de aanleg van de Oesterdam was eb en vloed verdwenen en ontstond achter de kade het Markiezaatsmeer. De recreanten vonden nieuw vertier op de Oesterdam, enkele kilometers verder, en de drooggevallen schorren en slikken ontwikkelden zich –dankzij de ligging in het overgangslandschap van zoet naar zout- tot een waardevol natuurgebied, waar veel planten en vogels een thuis hebben gevonden. Planten als de zee-aster, het zandblauwtje, reigersbek en hazenpootje zijn hier te vinden, evenals veel vogels zoals de grasmus, torenvalk en tapuit.

Dat was echter niet wat men rond 1980 met het gebied voor ogen had. In de Inrichtings- en Beheersmaatregelen voor de periode 1983-1986, het Markiezaat van Bergen op Zoom, deelgebied 4 “de Duintjes”, staat namelijk het volgende te lezen:

Scheldestrand of Duintjes

“Woensdrecht verliest zijn strandaccommodatie “Oosterscheldestrand” maar behoudt een potentieel strandleven op enkele honderden meters afstand van de Duintjes. Via de spoorwegovergang zal het gezien de bodemgesteldheid waarschijnlijk vrij eenvoudig zijn per auto de oeverlijn te bereiken. Degenen die dit –al dan niet met zeilplankdoen, komen terecht op een zeer uitgestrekt strand met ook hier een zeer flauw talud. Een nadeel van dit flauwe talud is dat men ver het water in moet lopen voor men een 'zwembare' diepte heeft bereikt. Verder ontstaan ook ideale crossmogelijkheden. Bij het afwezig blijven van regulerende maatregelen zal in dit gebied een recreatievorm ontstaan die strijdig zal zijn met de doelstelling voor dit gedeelte van het Markiezaatsmeer.

De Duintjes zelf zullen hun aantrekkelijkheid voor een aantal van de huidige recreatievormen (picknicken, spelen, wandelen, paardrijden e.d.) behouden, maar vanwege de afstand tot het water en de zeer flauwe oever wellicht in de toekomst minder worden bezocht”.

Over het gebruik van het Markiezaat zelf, wordt er in deze publicatie het volgende gezegd:

2.5.1 Recreatieve activiteiten.

“Deze vinden aan de oostzijde vooral plaats bij de Duintjes en bestaan hier vooral uit zonnen, wandelen, picknicken, spelen en paardrijden. Ook onrustiger activiteiten zoals crossen vinden hier plaats. In dit gebied is een uitspanning waar versnaperingen e.d. kunnen worden gekocht. Het terrein maakt een verwaarloosde indruk door her en der gestort afval en puin en door de verwaarloosde restanten van de vroegere zwemaccommodatie “Scheldestrand”. In de rest van het gebied vindt met name oeverrecreatie plaats langs de rand van Bergen op Zoom en langs de oostrand van de Kreekraksluizen”.

De periode vanaf de jaren '80 van de vorige eeuw

Nadat na 1980 het gebied vrijgegeven was voor het publiek, en omdat er geen duidelijk zichtbare en gerichte invulling aan werd gegeven, ontwikkelde er zich een heel eigen vorm van recreatie. Het terrein van De Duintjes werd meer en meer gebruikt als ontmoetingsplaats voor homoseksuelen, die kennelijk iets anders in gedachten hadden dan samen de schoonheid van deze omgeving te bewonderen. Dit wel zeer specifieke gebruik wekte echter steeds meer irritatie en weerstand bij de omwonenden op. Uiteindelijk werden er dan ook maatregelen getroffen die dergelijke afspraken en contacten sterk moesten ontmoedigen.

WOENS DreCHT - Het recreatiegebied De Duintjes bij Woensdrecht lijkt zijn reputatie als homo-ontmoetingsplaats te hebben verloren.

Zowel omwonenden als Brabants Landschap zeggen de indruk te hebben dat er veel minder homo-ontmoetingen plaats hebben dan in het verleden. Dat is dan vooral te danken aan maatregelen die Brabants Landschap genomen heeft toen deze instelling vorig jaar eigenaar van De Duintjes werd.

Brabants Landschap begon met het plaatsen van een hek waardoor het niet langer mogelijk was om

met auto's het terrein op te rijden en tevens werd veel struikgewas gesnoeid waardoor het terrein veel opener is geworden en er minder beschutte plekjes zijn om de herenliefde te bedrijven.

Bovendien zette de stichting er een koppel koeien in die het gebied moeten begrazen.

Ook de aanwezigheid van deze doorgaans nieuwsgierige viervoeters maakt het gebied er niet aantrekkelijker op voor homo-ontmoetingen, zo was de verwachting van Brabants Landschap.

Ineke Noordzij en Sofie van der Helm, die beiden in de Beukendreef vlakbij de ingang van De Duintjes wonen, zeggen dat het gebruik van deze plek door homo's veel minder is geworden dan voor de maatregelen. "Af en toe zie je er nog wel eens mannen naar toe lopen waarvan je op je klompen aanvoelt waar ze voor komen. Dat zijn vrijwel altijd Belgen", aldus Van der Helm. Volgens de omwonenden is er wel sprake van een verplaatsing. "Je ziet nu veel vaker dat ze verderop aan de Beukendreef parkeren en daar het bos ingaan", aldus Noordzij. Tegelijk met de plaatsing van het hek heeft Brabants Landschap ook een bord aan de ingang van De Duintjes geplaatst met een verbod tot naaktrecreatie. "Dat handhaven we ook. We hebben al verschillende keren bekeuringen uitgedeeld aan mannen die daar bloot rondliepen. Dat doen we ook om te voorkomen dat onze andere bezoekers er

aanstoot aan nemen", aldus districtsbeheerder Hans Schep van Brabants Landschap.

Die andere bezoekers zijn vooral wandelaars, die tegenwoordig een ommetje over De Duintjes kunnen maken als een verlengstuk van een wandeling vanaf de Kraaijenberg naar het Markiezaat en het landgoed Mattemburgh.

Het terrein is nu onderdeel van een Natura 2000-gebied. Om de ruige vegetatie terug te dringen graast er in de zomer een aantal koeien, in de winter versterkt met IJslandse paarden. Kortom, het is nog steeds een heel mooi en bijzonder gebied met een achtenswaardige geschiedenis.♣

Bronnen:

- Website 'Forten en Vestingen Noord-Brabant
- 'Brabant, het andere Nederland' door Dr. L. v. Egeraat
- Brabants Nieuwsblad, 20 mei 1933
- Leidse Courant, 10-08-1937
- Haarlem's Dagblad, 21-04-1960
- 'De Inrichtings- en Beheersmaatregelen voor de periode 1983-1986 voor het Markiezaat van Bergen op Zoom, deelgebied 4: de Duintjes'
- Mondelinge informatie van Dhr. F. Spek en Dhr. D. van der Poel
- foto hieronder: collectie Jan van Elzakker

↓ *Verloren verleden*

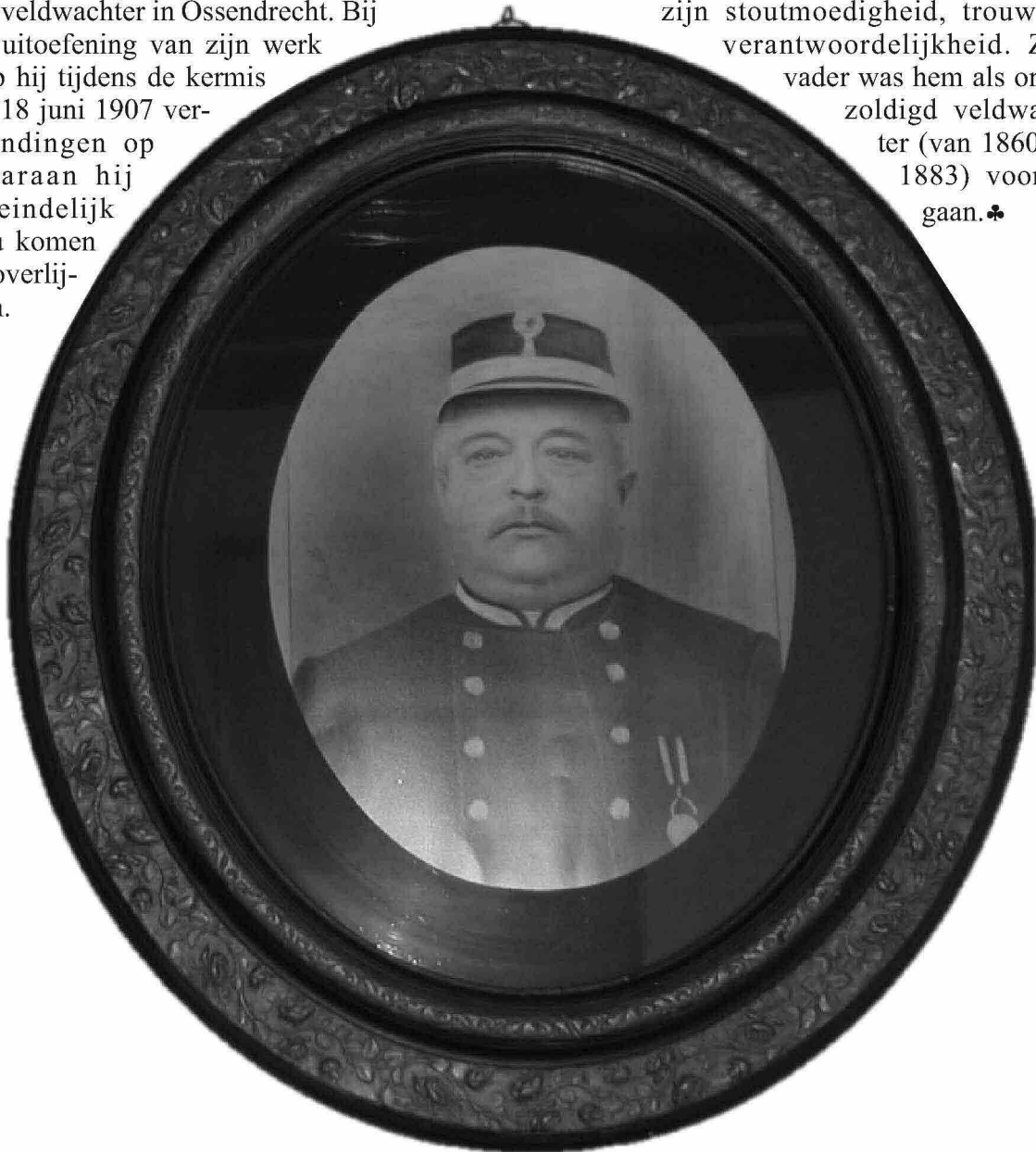

SCHATTEN IN ONS MUSEUM DEN AANWAS

In de gang boven de deur naar de achterkamer links hangt een portret geschonken door kleinzoon Janus Dingemans, die samen met zijn vrouw Cor Bogers jaren ons museum heeft beheerd.

Van 1883 tot 1918 was hij de voorlaatste veldwachter in Ossendrecht. Bij de uitoefening van zijn werk liep hij tijdens de kermis op 18 juni 1907 verwondingen op waaraan hij uiteindelijk zou komen te overlijden.

Tot ver in de omtrek stond hij bekend om zijn stoutmoedigheid, trouw en verantwoordelijkheid. Zijn vader was hem als onbezoldigd veldwachter (van 1860 tot 1883) voorgegaan.♣

Adrianus Dingemans, bijgenaamd Januske de Ruiter

Geboren in Ossendrecht 29 juli 1859 / gestorven in Bergen op zoom 21 mei 1918

SMOKKEL AAN DE NEDERLANDS- BELGISCHE GRENS

door John van Dooren

Vanaf 1830, het moment dat Nederland en België aparte koninkrijken werden, zou er als gevolg van onderlinge prijsverschillen voortdurend gesmokkeld worden.

Zoals bijvoorbeeld in de kleine woonwijk Den Hoek genoemd, waar via de Zandvlietseweg en Weeltjes de Nederlands-Belgische grens overgestoken kan worden.

Aan deze smokkel ging al een jarenlange traditie vooraf. Er waren altijd wel producten die in de Noordelijke Nederlanden goedkoper waren dan in de Zuidelijke Nederlanden, en andersom, maar vanaf het moment dat de beide Nederlanden onafhankelijke koninkrijken werden, was de teerling geworpen. Voor de onafhankelijkheid varieerde de smokkelwaar van brandhout tot lompen, papier, sigaren, dure stukken kant en kerkboeken, maar na de onafhankelijkheid werd overgegaan tot andere producten die financieel behoorlijk winstgevend waren.

Vanaf 1870 is een grootschalige zoutsmokkel waar te nemen vanuit België naar Nederland. In België werden vanaf dat jaar geen accijnzen meer geheven op zout, omdat de Belgische overheid zout beschouwde als een noodzakelijk goed voor het huishouden. Eén kilo kostte in België drie tot drieëneenhalve cent. In Nederland daarentegen werd boven de zoutprijs nog eens negen cent taks gevorderd en bij invoer uit het buitenland nog eens drie cent extra per kilo. Een grootschalige zoutsmokkel was het gevolg. Deze zou tot na de Tweede Wereldoorlog blijven bestaan, ondanks dat de Nederlandse overheid halverwege de jaren zeventig van de negentiende eeuw de taksen op het zout had herzien,.

In het begin van de twintigste eeuw ontstond een suikersmokkel vanuit België naar Nederland, omdat de suikerprijs op dat moment in België 40% onder de prijs lag van Nederland.

WOI 1914-1918

Ook in de Eerste Wereldoorlog was suiker een lucratief smokkelproduct.

De Duitsers hadden België bezet terwijl Nederland neutraal bleef. Met name vee, petroleum, vlas en voedingsproducten waren vanuit Nederland de belangrijkste smokkelproducten.

De smokkel tussen beide landen vierde in deze periode hoogtij, vooral in Nederland wisten de mensen hiervan te profiteren.

Vanuit België werden brieven overgesmokkeld om via Nederland en Engeland terecht te komen bij de vaders en zonen die vochten aan het front bij het riviertje de IJzer. En vice versa.

De controle van het grensgebied met Nederland was voor de Duitsers zodanig moeilijk dat men in 1915 besloot de hele Belgisch-Nederlandse grens af te sluiten d.m.v. een elektrische draad waar 2000 volt op gezet werd.

Zo'n stroomdraadversperring, ook wel dodendraad genoemd, was hier 2 tot 3 meter hoog met 6 koperen draden boven elkaar, terwijl naast de stroomversperring aan beide zijden nog een lage prikkeldraadversperring stond.

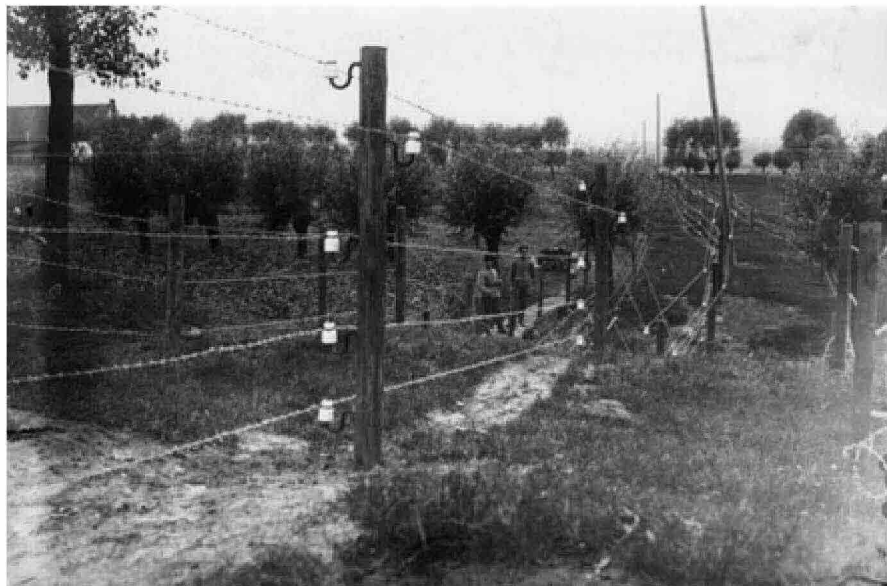
Toch was deze draadversperring niet precies op de grens geplaatst maar een eindje ervandaan. Op Den Hoek was de draadversperring aangebracht zo'n 20m voor de voorkant van café De Leeuw van Vlaanderen. Dit betekende dus dat de Belgische mensen van Den Hoek niet in bezet gebied woonden en vrij naar Nederland konden gaan. Hun kinderen bijvoorbeeld volgden vanaf toen lessen in Ossendrecht, eerst in het patronaat en later op de lagere scholen.

Vele jonge Belgische mannen probeerden uit handen van de Duitsers te blijven door toch de levensgevaarlijke landsgrens met Nederland te passeren. Zo heeft de dodendraad langs de grens Zandvliet-Ossendrecht in totaal acht dodelijke slachtoffers veroorzaakt.

Na de Eerste Wereldoorlog kreeg de smokkel een romantisch karakter. Het werd een kat-en-muisspel tussen de douaniers en de smokkelaars waarbij de sportiviteit en wederzijds respect hoog in het vaandel ston-

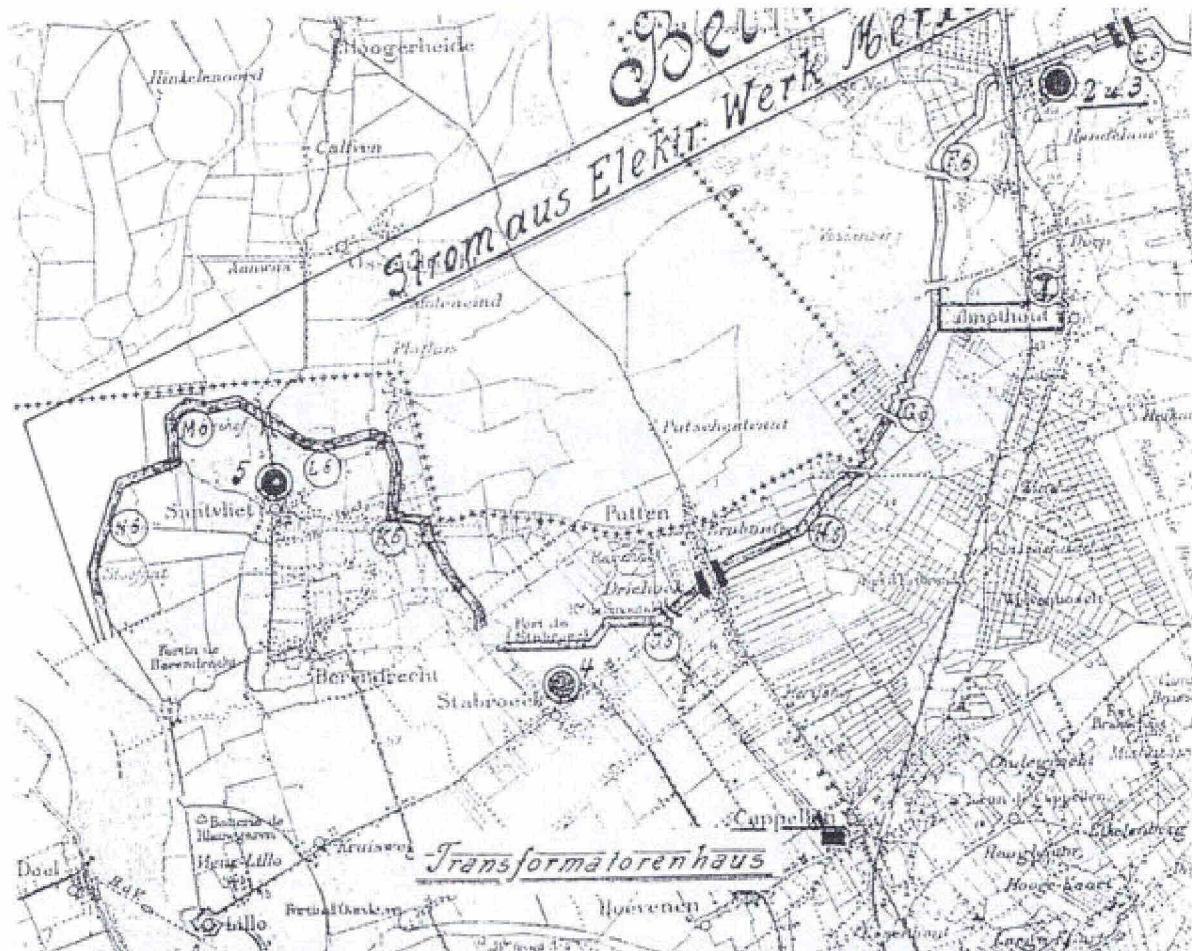
Met name vee, petroleum, vlas en voedingsproducten waren de belangrijkste smokkelwaren vanuit Nederland.

De in 1915 geplaatste dodendraad heeft hier acht doden geëist.

Café De Leeuw van Vlaanderen in België viel buiten de versperring!

De door de Duitsers in de Eerste Wereldoorlog geplaatste elektrische stroomdraad op de Belgisch-Nederlandse grens viel niet altijd precies samen met de grens. Die was te bochtig en dus te duur om een op een te volgen. Kaartje is overgenomen uit De Zuidwesthoek in rep en roer 1914-1918 van Eugène Jansen.

den. In de jaren twintig waren het gedistilleerd, vanuit Nederland naar België, en vee, tussen beide landen, die het meest werden gesmokkeld.

In de crisisjaren dertig nam de smokkelomvang in grote getale toe. De auto begon zijn intrede te doen in de smokkelwereld en ook nam het aantal georganiseerde, gewapende bendes toe. Vanuit België werd veel tabak, suiker en margarine naar Nederland gesmokkeld en vanuit Nederland naar België was met name sacharine in trek bij de smokkelaars.

In de Tweede Wereldoorlog was de voedseltoestand in België veel penibeler dan in Nederland. Vanwege het grote land- en akkerbouwgehalte in de Nederlandse grensgebieden hoefde de bevolking geen honger

te lijden. De Duitse voorkeursbehandeling, Nederland werd als de gelijke van Duitsland beschouwd en daarom naar het Duitse economische model ingericht, deed de rest. In België was er daarentegen wel een schaarste. De smokkeluitvoer van granen, aardappelen, kaas, suiker en vee naar België kende in de oorlog een grote omvang. Vanuit België kwamen tabak, sigaretten en sigarettensigarettenpapier de Nederlandse grens over.

Na afloop van de Tweede Wereldoorlog brak een nieuw tijdperk in de smokkelgeschiedenis aan. In de eerste jaren na de oorlog was er in het Belgische-Nederlandse grensgebied vooral sprake van sluikhandel. De door allerlei rantsoeneringsmaatregelen ontstane koopziekte aan de ene kant en de grote winstmogelijkheden anderzijds, leidden er

toe dat er een stroom van handelswaar over de verschillende landsgrenzen werd gesmokkeld.

Vanuit België kwamen vooral textiel en tabak Nederland binnen, vanuit Nederland werden vooral vee en deviezen naar België gesmokkeld.

In de jaren vijftig deed de grootschalige botersmokkel zijn intrede. De smokkelaars vormden gewapende, grootschalig georganiseerde bendes die met behulp van gepantserde wagens de strijd met de douaniers aangingen. Niet zelden vielen hierbij dodelijke slachtoffers.

De botersmokkel zou tot halverwege de jaren zestig aanhouden, toen de laatste smokkelaar voor botersmokkel in België voor de rechtbank moest verschijnen.

Tussen 1960 en 1970 was het gedaan met de botersmokkel en nu met de eenwording van Europa verdwenen de vaste grenscontroles.

Vanaf 1970 is de drugshandel opgekomen hetgeen toch ook gezien mag worden als smokkel, al gebeurt dit dan wel op een wat andere wijze. →

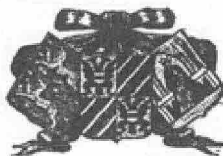
♣

NIEUWSBLAD van het NOORDEN

Dagblad voor de Noordelijke Provinciën.

Dit courant verschijnt dagelijks, behalve op Zon- en feestdagen.
ABONNEMENTPRIJZEN. In Groningen 20 ct. per maand of 75 ct. p. 3 mnd.; franco per post of per adres 1.25. (Drukkosten 5 ct.)
 Buiten de N. Noord. Prov. 1.50 bij vooruitbetaling. Naar België 4.50.
 Voor de overige landen van Europa, O.-Indië en Amerika een. 1.50 per halfjaar, bij vooruitbetaling. Voor Europa geschiedt de verzending dagelijks, naar O.-Indië en Amerika één keer per week.
 Adr. van de Cour. zijn verkrijg. aan een bus n. 3 ct. en aan de stations
 Groningen, Winschoten, Leeuwarden, Assen, Meppel en Zwolle 13 ct.,
 Telefoon. voor de Redactie en den Dru. 184. (Tijds 35000 Lt.)
 Administration . . . 890.

ADVERTENTIEËN uit de drie Noordl. Provinciën van 1-3 regels 40 cent, ieder regel meer 5 cent. — Kleine advertenties van 1-3 regels, betreffende aanbidding- en aanvrang-betrekkingen, huize en verhuur, koop en verkoop 20 ct., elke regel meer 5 ct., bij vooruitbetaling. — Van buiten deze Provinciën van 1-3 regels 75 ct., ieder regel meer 15 cent. Bij abonnement verhoogd tarief.
ADVERTENTIEËN moeten vóór 10 uur bezorgd zijn, om te het dien dag verschijnd nummer te worden opgenomen; dubbele koloms licht daags te voren.
 Voor het bezorgen aan ons bureau of per brief onder no. wordt 10 ct. extra berekend.

Dir.-Aftg. R. HAZEWINKEL, zra. Drukker G. J. Zelferdiep, Nid. Heerstr. Groningen.

De smokkelhandel aan de grens. Het uitvoerverbod van levensmiddelen zal het, voor z'n minst, eigenaardig gevolg hebben, schrijft de „Tel“, dat gansch de bevolking onzer grensdorpen schatrijk wordt, als het zoo nog een maand of drie mag blijven duren. Hoe strenger dit verbod gehandhaafd wordt, hoe méér moeite de regeering zich geeft - of zich héét te geven! - om den smokkelhandel te keer te gaan, - hoe méér er wordt verdiend!

Nooit is op de Brabantsche grens het handelsverkeer met België zoo druk geweest, als sedert in theorie alle handel daar onmogelijk moest zijn. Nooit hebben de menschen daar zoo'n gouden tijd beleefd.

Enkel aan rijst - waarvan er geen korrel meer het land verlaten mag! - werd er de vorige week uit Bergen- op-Zoom alléén 100 ton, zegge: 100.000 k.g. naar België vervoerd. Bloem, spek en petroleum gaan te Putte iedereen dag bij volle scheeploadingen de grens over. De steenweg tusschen Bergen-op-Zoom en Putte is vier uren gaans lang. Ga er eens kijken, als je eens 'n idéé van een volksverhuizing hebben wilt. Op sommige uren van den dag, - vooral in den morgen - ziet het er daar wel uit, alsof er een tweede voorstelling gegeven wordt van de groote vlucht uit Antwerpen in de eerste octoberdagen van verleden jaar, alleen gaat de stroom thans in omgekeerde richting. De film draait terug. Gansche karavanen schuiven traag naar België toe, over de eindeloze

baan; wagens en karren van allerlei aard en grootte, alles wat maar wielen heeft, knarsend en krakend onder het gewicht van een driemaal te zware lading: fietsers bij honderden en honderden, allen met pakken op hun rug of aan hun stuurstang vastgemaakt, en voetreizigers, mannen, vrouwen en kinderen bij duizenden; vooral kinderen! Wolken van kinderen allen met dik gezwollen pakjes, als ze naar België gaan, en met een ledig zakje als ze terugkeeren. Want den heelen dag gaat het heen en weer. Van Ossendrecht naar Putte; van Putte naar Ossendrecht. Telkens met 2 kilo's bloem en 2 kilo's rijst. Aan elken kilo is voor den drager zoowat een kwartje verdiend. Voor wie een pakje rijst en een pakje bloem overbrengt, dus 2 gulden per reis; en een voetganger doet gemakkelijk zoo'n reis of zeven-acht daags.

Te voet is er al zoo, zonder overdreven moeite, tot f 15 per dag te verdienen. Cijfer nu maar het inkomen uit van een gezin, met vader, moeder en een half dozijn kinderen, die van den vroegen morgen tot den laten avond op de baan zijn. En dan spreken we nog niet eens van hen, die het met de fiets kunnen doen en gemakkelijk een vijftiental reizen per dag afleggen.

Te Bergen-op-Zoom is de groote stapelplaats. Rijst, bloem, spek, alle artikelen, waarvan den uitvoer verboden is komen daar elken dag in ongelooflijke massa's aan, per schip en per spoor. Schier alle dagen arriveert er een lichter met rijst uit Zaandam; soms wel een twee en drie!

En toch was er Vrijdag vóór acht dagen geen kilo rijst meer te krijgen in de stad. De enorme voorraad was totaal opgekocht, voor den smokkelhandel.

Om een idée te geven, van wat met dezen handel te verdienen is, zal ik, schrijft de correspondent, eens even bij het voorbeeld met de rijst blijven:

De eerste handelaar betaalt de rijst te Bergen-op-Zoom 20 gulden de honderd kilo; dus tegen 20 cent per kilo.

Hij koopt, zoo gezegd om af te leveren te Ossendrecht. Veronderstellen we nu, dat een handelaar 25 zakken van honderd kilo rijst gekocht en opgeladen heeft. Dan gaat hij naar den Rijksontvanger te Bergen-op-Zoom en vraagt een binnenlandsche pas, waarop die 25 zakken staan vermeld. Zoo'n pas bekomt hij zonder de geringste moeite.

Met dien pas op zak gaat de voerman op weg.

Alles gaat goed tot even vóór de dorpskom te Ossendrecht. Daar speelt het eerste bedrijf van de Klucht: Er is daar een soort van 'Kommandantur', gehouden door een half dozijn soldaten van een landweerbataljon, dat speciaal op de grensbewaking is aangewezen, en waarvan al de manschappen den eed als onbezoldigd rijksveldwachter hebben afgelegd. Voor deze 'Kommandantur' moet elke wagen stilstaan. De pas wordt nagekeken, gecontroleerd wordt, of de daarop vermelde kwantiteit klopt met de lading en als dat in orde is, kan de voerman dóórrijden. Elke vracht, die daar voorbijkomt, wordt getoet. Daar werd, de vorige week alleen 100.000 kilo rijst opgeschreven!.... Van des morgens vier uur vangt die controle reeds aan, en dat duurt zoo tot de duisternis gevallen is! Dag in, dag-uit.

Te Ossendrecht, te Hogerheyde, en te Putte, is schier elke woning een winkel, een magazijn van levensmiddelen geworden. Daar wordt de rijst door de smokkelaars aangekocht tegen 25 cent, en die smokkelaars verkopen dan dezelfde rijst aan de Belgen, tegen een frank – 5 tot één frank - 10. Men mag dus rekenen, dat er 25 cent aan verdiend is, om een kg rijst over de grens te brengen.

De rest van het voorafgaand -letterlijk geciteerde- krantenartikel uit het Nieuwsblad van het Noorden(!) is verloren gegaan. Hieronder volgt de strekking van het einde van dit artikel, opgetekend door Jac van den Bussche.

Om de sluikhandel zo moeilijk mogelijk te maken had de regering de grensbewaking ingesteld. De slagers protesteerden. Ze wilden dat de grenzen werden gesloten voor de uitvoer van varkens en dat er maximale prijzen voor het vlees werden vastgesteld.

snellere, meer voordelige en vooral praktische manier kon door toe te staan dat in de grensgemeente ook met een kar mocht worden geleverd.

In het grensgebied mocht iedere persoon slechts een hoeveelheid van ten hoogste 2 kilogram levensmiddelen bij zich dragen, dit als kleine voorraad voor eigen gebruik. Toen kon verboden waar slechts vanuit de magazijnen te Ossendrecht en Hoogerheide naar de grens te Putte worden gedragen. Vandaar dat kolossale vervoer door voetgangers en fietsen, vooral kinderen, in het grensgebied. Deze primitieve vervoermethode werd op reusachtige schaal toegepast. De regering heeft er daarna voor gezorgd dat het op een

De koopman mag te Ossendrecht, te Hoogerheide en zelfs te Putte zijn bestellingen gaan opnemen. In elke woning mag echter slechts een maximale hoeveelheid van 10 kg van ieder verboden artikel worden afgeleverd. Maar het reglement zegt er niet bij hoe dikwijls per maand, per week of per dag dit mag geschieden. En ook niet of men in hetzelfde huis aan twee, drie of tien verschillende kooplieden op dezelfde dag iets mag bestellen of laten afleveren.

Wat gebeurt er nu? Wie bloem, rijst of spek

of wat anders te koop heeft, kan te Ossendrecht en te Putte gerust in iedere woning, alle dagen 10 kg afgeven. Iedereen drijft nu handel. De koopman laadt in Bergen op Zoom al zijn bestellingen, passeert de eerste controle te Hoogerheide en komt dan in het dorp zelf terecht bij de kantonnementscommandant die zijn papieren weer eens nakijkt, en dan voor iedere wagen een soldaat meeg geeft. Deze bekijkt de bestellingen en waar wordt afgeleverd. Of dit nu gedragen, gefietst of bij volle wagens wordt geleverd, zolang ze in Putte zijn is het nog geen smokkelwaar. Volkomen juist, maar dan begint de komedie pas goed. Juist op de grensstreek staat een hek met prikkeldraad; dat hebben de Hollandse soldaten gedaan. De Duitse versperring [die later komt], is de beruchte geëlektriseerde draad die ergens op een kleine kilometer afstand van de grens loopt. De bewoners van deze strook tussen de twee versperringen in zijn eigenlijk van België afgesneden, en die mensen houden zich uitsluitend nog bezig met het afhalen van Hollandse smokkelwaar. De Duitse soldaten laten dat zelfs toe, zonder pas of vodge papier, want ze maken zelf ook gebruik van de gesmokkelde rijst en bloem en zetten daarom soms de stroom af.

Dat over de draad gooien gebeurt van 's morgens tot 's avonds over de hele lengte vanaf de Schelde tot ver voorbij Putte. Een regiment soldaten zou dit niet kunnen beletten.

Aan het gehucht de Platuis zijn blijkbaar strenge maatregelen genomen. Daar wordt zorgvuldig

gefouilleerd. Vooral dames werden argwanend behandeld. Hier gaat geen korrel meer over de grens zolang de zon schijnt.

De smokkel loopt tenslotte de spuigaten uit. Dit doet de Duitse bezetters in België besluiten draadversperring te plaatsen waarop elektrische stroom komt te staan. Tevens wordt een 500 meter brede strook aangewezen die alleen met vergunning mag worden betreden.

Nederland was neutraal, maar de grenswachten wilden net als de burgers geld verdienen en alle maatregelen die genomen werden kwamen van hun kant. Dus alle smokkel werd door officiële instanties oogluikend toegelaten. ♣

Samenstelling Jac van den Bussche

PERIKELEN NAAST DE GEMEENTESCHOOL VAN WOENSDRECHT

door Jan van Elzaker

Deel 8 - slot

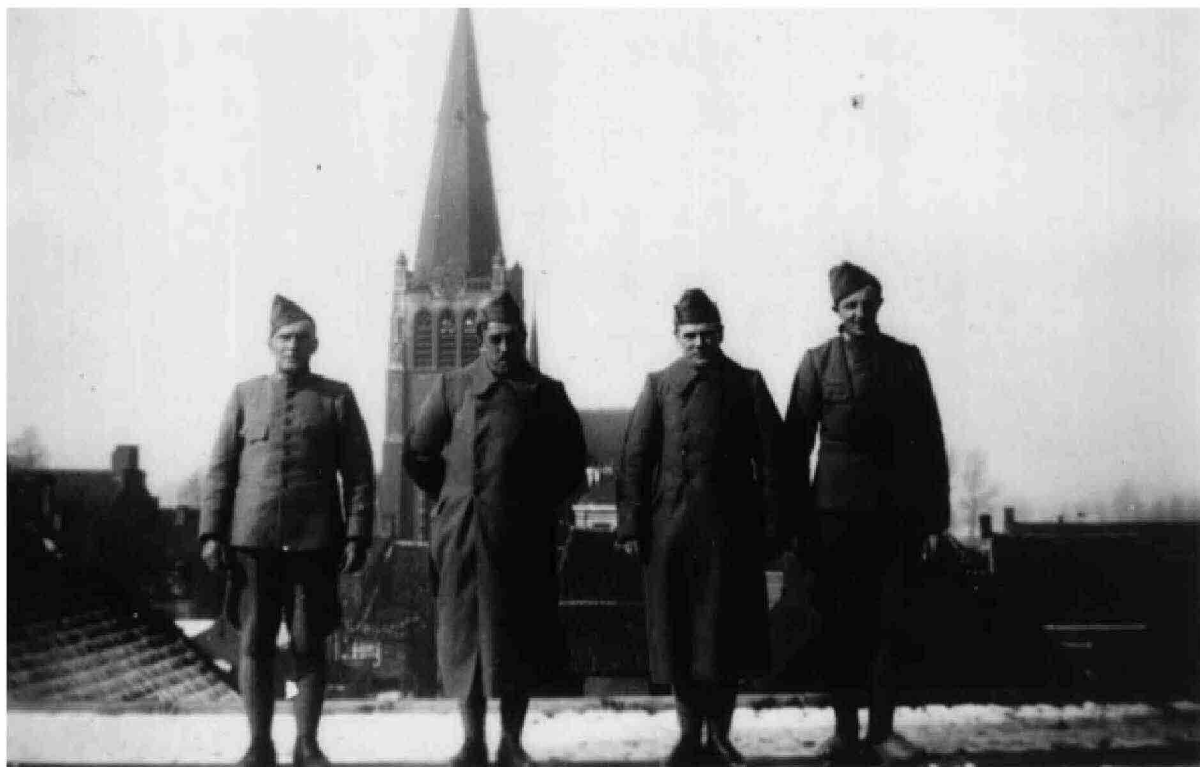
Naast zijn volledige baan als onderwijzer maakte Tiest Suijkerbuijk tijd voor velerlei andere zaken. Daardoor zullen veel ouderen nog herinneringen aan hem hebben ondanks het feit dat hij al in 1962 gestorven is.

COMMANDANT

Tiest Suijkerbuijk, uit hoofde van zijn beroep en door zijn uitstraling, wordt eind jaren 30 commandant van de geüniformeerde Luchtwacht; hij geeft leiding aan een groep van 20 mannen, die zorgdragen voor het letterlijk uitzien naar vijanden aan de westelijke horizon. Daarvoor gebruiken zij, in continudienst, bij toerbeurt het dak van het klooster van JMJ op de Huijbergseweg. Tot de inval van de Duitsers op 10 mei

verzorgen zij daar de wacht om door oog- en oorwaarneming vijandelijke vliegtuigen waar te nemen en die te melden bij de officiële instanties.

De vrijwillige Luchtwacht, met eigen uniform, bestond uit: commandant J.B. Suijkerbuijk, Leo Timmers, echtgenoot van de vroedvrouw, Jac Schoutens, Leon Wierckx, Corn. Jansen, Eugen Jansen, Alphons Koolen, Petrus Schuurbiers, René

De luchtwacht rond 1939 op het dak van het klooster. V.l.n.r. Fons van Zunderd, Christ Mangelaars, meester (Tiest) Suijkerbuijk en Felix Leenaerts.

Somers, Henri Jacobs, Christ Mangelaars, Jac Uitdewilligen, Jos Hoeks, Marijn Oerlemans, Alphons van Zunderd, onderwijzer Adam Groffen, Felix Leenaerts, Jo van den Eynden, Henri Leenaerts en Alphons Michielsens.

Zij worden op 11 mei richting Zeeland gedi-
rigeerd, op de fiets, via Hulst, Sas van Gent
naar Retranchement en omgeving.

Na drie weken omzwervingen terug richting
huis ontmoetten de luchtwachtmannen per
toeval op weg van Brugge naar Gent, de
vrachtwagens van Jac Marcus, en de chauffeurs
Leon Paassen en Alphons Borremans.

Kapelaan Cosijn in zijn aantekeningen: “Nu
ging het in volle vaart terug naar Hoogerhei-
de en Woensdrecht. Het was een vreugdevol
weezien. Velen van hen hadden al een aardige
baard gekregen.” Leo Timmers en Felix
Leenaerts hadden die lift gemist. Molenaar
Schoutens was nog later. Cosijn: “Ze zullen
onderweg nog wel een kaartje gelegd heb-
ben. De meesten waren op zondag 2 juni
1940 weer terug.”

De paar honderd leden van de marechaussee
in Zuidwest Nederland, die dreigen krijgs-
gevangen te worden gemaakt, worden naar
Hoogerheide gedi-
rigeerd en moeten zich
voor het gemeentehuis melden. Zij worden
door acht chauffeurs, met hun eigen gecon-
fiscieerde vrachtwagens, en 1 chauffeur met
zijn taxi voor de officieren in het gezelschap,
verplicht ook naar Zeeland af te reizen, om
uiteindelijk vanuit Brest in Engeland terecht
te komen. Deze 'Engelandvaarders' blijven
vier en een half jaar weg! De chauffeurs
waren: Janus Hendrickx, 'de brouwer', Piet,
Jan en Kees Overbeeke(taxi), Jacob Kisten-
maker, Jan Michielsens (d'n Dolly), Fons de
Leeuw (De Knuf), Willem Metsemaker en
Piet Suykerbuyk (van Fienese).

In dienst van de aannemersfirma Geerding
werd Willem Mercx, de vriend van Tiest, in

het begin van de oorlog als uitvoerder/ tim-
merman op het vliegveld, dat de Duitse
bezetter z.s.m. operationeel wilde maken,
tewerkgesteld. Ook Feel Leenaerts, ge-
trouwd met de halfzus¹ van meester Suijker-
buijk, werkte daar, en eveneens bij Geer-
ding. Na de oorlog werd Willem Mercx in
1945 tot taxateur van oorlogsschades door
het Ministerie van Wederopbouw benoemd
in Woensdrecht/Hoogerheide en omgeving.
Hij kende uit zijn jonge jaren, hij woonde er
de eerste 18 jaar van zijn leven, bijna iede-
reen, en velen kenden hém en dat kwam hem
goed van pas. En zijn vriendschap met mees-
ter Suijkerbuijk zal zeker ook hebben bijge-
dragen tot goed ingevoerd zijn in de omge-
ving. Zoon Jan uit Stein heeft als oudst gebo-
rene in 1929 in die periode na de oorlog heel
wat notities n.a.v. de schadetaxaties van zijn
vader uit zitten tikken. “*Met vingers blauw
van de kou. Er waren nog te weinig kolen!
Mijn vader werd na die periode architect.*”
Aldus Jan anno 2014.

→ *Vriend
Willem Mercx
wordt in 1945
tot taxateur
van oorlogs-
schades be-
noemd door
het Ministerie
van Wederop-
bouw.*

1. Meester Suijkerbuijk had nog een zus, Anna, die getrouwd was met Piet Verdult, de fabrikant van regenkleding binnen de firma Cleverbos, Clement-Verdult-Bosman.

ONTSPANNING IN VERENIGINGSVERBAND

Meester Tiest Suijkerbuijk werd een man van aanzien binnen de dorpsgemeenschap. Op velerlei gebieden is en wordt hij actief: de Katholieke Arbeiders Bond (K.A.B.), Herwonnen Levenskracht, regisseur bij de toneelafdeling 'TAVENU'² van de Katholieke Jongelingen Vereniging (K.J.V), zetelend in het in 1916 gebouwde jongenspatronaat.

De K.J.V. was voortgekomen uit de E.K. Beweging³ na een grootse jeugddag in 1926⁴. Toen in 1935 De Katholieke Jongelingen Vereniging ten onder ging ontstond er een nieuwe toneelclub uit de patronaatsjongens onder de naam 'St. Genesis'. Cosijn

vermeldt: “Zij speelden zeer verdienstelijk” en met het spel '*Vlammende Vleugels*' kwam in mei 1940 een voorlopig einde aan het toneelgebeuren. De Duitse bezetter verbood dit soort verenigingen. Na de oorlog werd nog het stuk '*Schip in Nood*' opgevoerd tijdens de Paasdagen van 1945 en meerdere malen erna, waarvan de opbrengst ten goede kwam aan de wederopbouw van de kerk.

De ervaring die Tiest opgedaan had bij Tavenu nam hij na de Tweede Wereldoorlog mee naar de toneelafdeling van de R.K. Ontspanningsclub, waarbij hij óók de functie van regisseur vervulde.

Jeugddag 1926 voor het gemeentehuis met burgemeester Rubert op het bordes

2. *Tot Algemeen Vermaak En Nut! of Tot Aller Vermaak En Nuttige Uren???*

3. *Eucharistische Kruistocht, een katholiek bolwerk in en vanuit Breda.*

4. Zie manuscript Cosijn blz 41a

RIVALITEIT

't Patronaat uit 1916 gaf onderdak aan velen, al of niet in verenigingsverband in de katholieke geest; omgedoopt tot Trefpunt rond '70.

In 1946 wordt de gemengde zang- en toneelvereniging *'De R.K. Ontspanningsclub'* opgericht. Voorzitter wordt Jac van Hoek, op dat moment ook al voorzitter van de in 1940 opgerichte club Meto, de voetbalvereniging. Ook luchtmachtmajoor Van Reenen zal een belangrijke rol gaan spelen in de nieuwe club. Als regisseur treedt meester Tiest Suijkerbuijk naar voren. Hij is dan al een oude rot op het gebied van toneel op het dorp. 'Onder zijn eminente leiding', verhaalt kapelaan Cosijn, die tegen alles wat niet katholiek was ageerde, 'wint de vereniging in 1949 de eerste prijs bij een wedstrijd voor amateurtoneel uitgeschreven door *'De Spoel'* uit Bussum en bestemd voor deelname uit het gehele land.'

Overigens had fanfare De Scheldezones, opgericht in mei 1896, al veel langer een

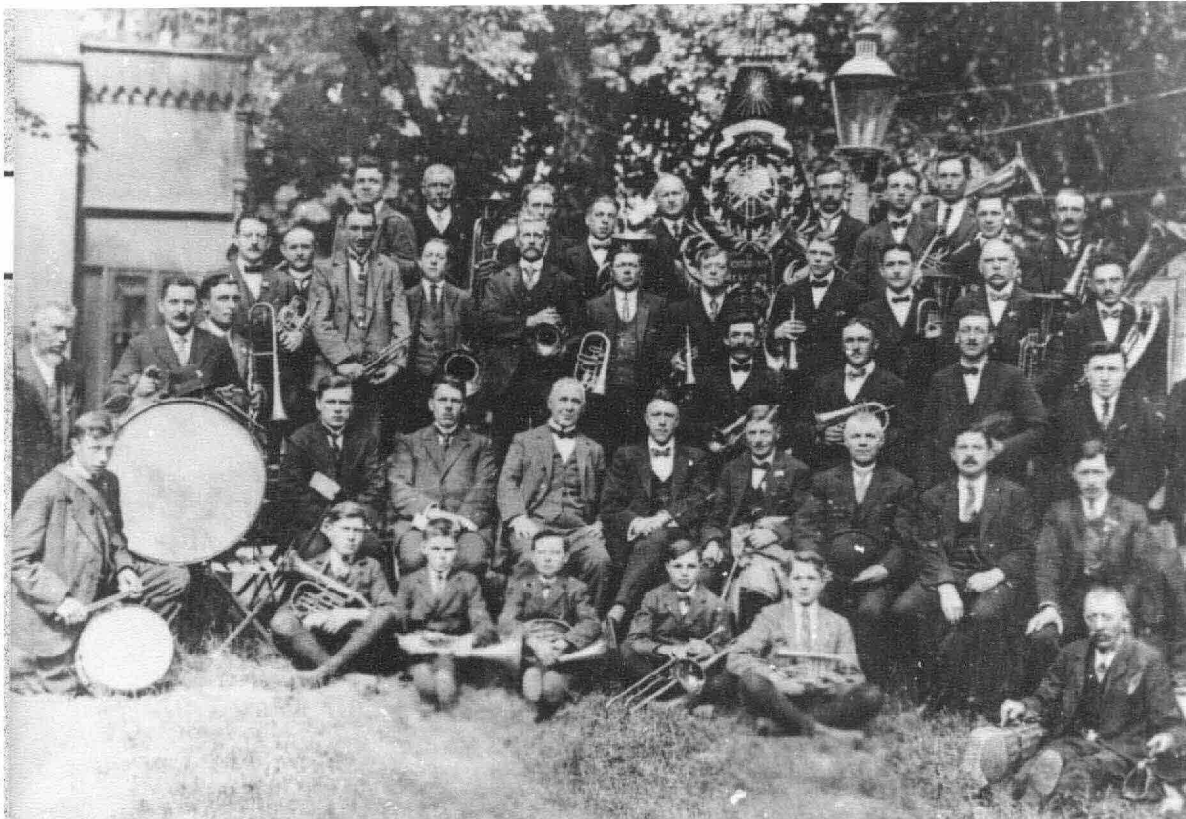
toneelafdeling. Ook die voerden *'in gemengde bezetting spelen'* in, en wel in 1946. Eveneens werd ook daar in 1947 een gemengde zangvereniging opgericht. De rivaliteit tussen de R.K. Ontspanningsclub en de Scheldezones was groot. Kleefde er wat elitairs aan de leden en sympathisanten van de Ontspanningsclub en wat jaloeziegevoelens aan de meer volkse Scheldezones? Kwam dat elitaire en deftige randje aan de Ontspanningsclub door de beroepsmilitairen die hier kwamen wonen? Of speelde het een rol dat de meester van de 6^e klas, Jac van Raaij, naast secretaris-penningmeester van de Scheldezones ook regisseur van de toneelafdeling was en zodanig rivaliseerde met zijn schoolcollega meester Tiest Suijkerbuijk, in diens rol van regisseur bij de Ontspanningsclub?

← *Toneel bij De Scheldezonen met staand vlnr regisseur meester Van Raay, Rinus van der Poel, Fons Borremans, Piet van Ginneken; vooraan Colette Suijkerbuyk, Jaan Borremans-Hussaarts en Wies Schrauwen-Wils*

Fanfare De Scheldezonen had al veel roem vergaard door in 1936 in Rotterdam een eerste prijs te winnen in de 'Superieure Afdeling'. Opmerkelijk is overigens, dat Tiest Suijkerbuijk in de jaren 20 deel uitmaakte van het bestuur van de Scheldezonen, getuige de foto op de pagina hiernaast waarop hij poseert bij gelegenheid van een groot muzikfestival in 1927 op Hoogerheide.

Het item van 'gemengd' zingen en toneelspelen speelde een belangrijke rol in de genoemde concurrentiestrijd tussen de twee verenigingen. Van Raay en Suijkerbuijk, twee kapiteins op het schip Scheldezonen, zal te veel van het goede geweest zijn in die jaren vóór de Tweede Wereldoorlog.

Zittend 1° rechts van grote trom Tiest Suijkerbuijk. Toen al -in 1921- bij De Scheldezonen in het bestuur. 3° van links schoolhoofd Govert van den Heuvel.

*2e met hoge hoed vooraan
links: meester Tiest
Suijkerbuijk*

Het populaire muziekcorps DE SCHELDEZONEN TE HOGERHEIDE vierde deze week zijn 30-jarig bestaan. Hierboven de jubilerende vereeniging.

*Ongeveer 1935: wèl 3e van rechts in de middelste rij Van Raay, maar geen Tiest Suijkerbuijk
meer bij de Scheldezonnen.....*

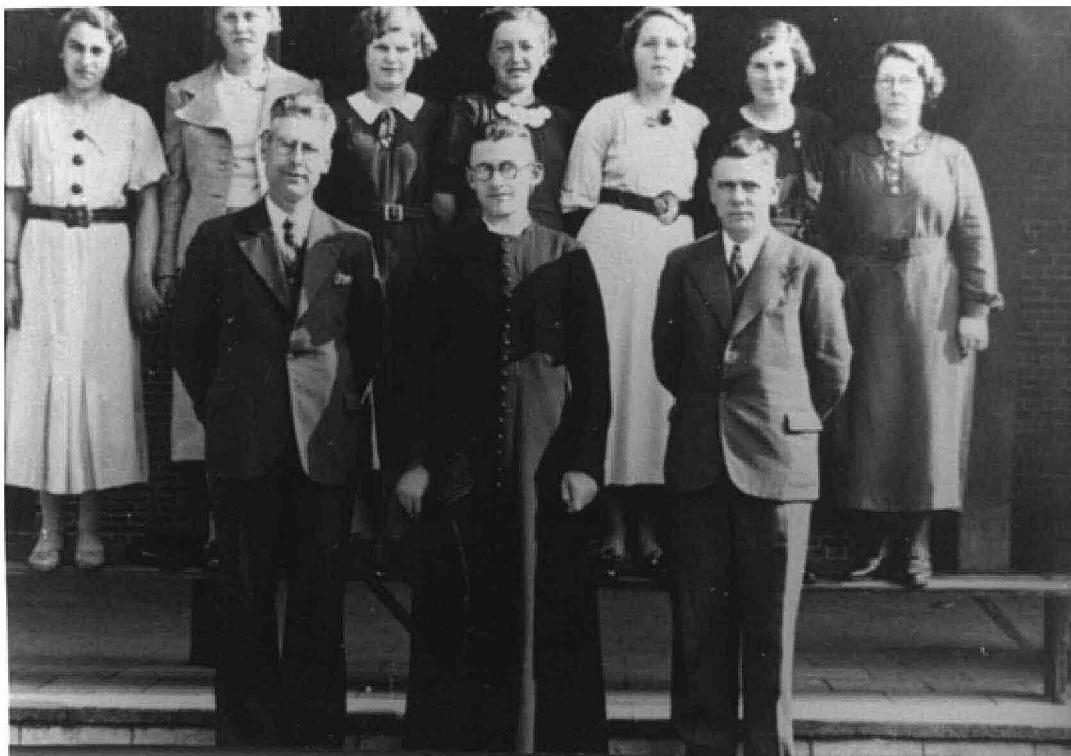
Zodoende was er rond 1950 in het ruim 4000 inwoners tellende Hoogerheide op dat gebied genoeg cultuur in de vorm van muziek maken en toneelspelen. Cosijn vond het in zijn geschriften 'ietwat te veel van het goede'. Als de dood dat hij is voor verloedering onder zijn 'bemінде gelovigen', heeft hij het niet zo op gemengd zingen en toneelspelen, maar ook niet op moderne muziek:

De Scheldezonens in voorjaar 1951 met 3^e van rechts zittend Van Raaij

'De moderne muziekdozen zoals grammofoon en thans de radiotoestellen hebben de 'oempamuziek' een lelijke klap gegeven', zo meldt hij. Als zijn culturele opvoeding niet verder ging dan de muziek van Scheldezonens en Aurora, die regelmatig op concours gingen en concerten gaven, om die als 'oempa' te beschrijven, dan zegt dat iets over zijn

muzikale vorming en angst voor alles wat het gewone volk mooi vond. Zijn paarse neusje verried, dat hij graag in betere kringen verkeerde, waar hij op tijd zijn natje en droogje kreeg aangeboden, zoals in hotel William en bij steenfabriekfabrikant Daverveldt.

Meesters Van Raaij en Suijkerbuijk, 'gevangen' in één beeld '53

*Ter gelegenheid van het éénjarig bestaan van de K.A.J. werden deze Kajotters gekiekt:
 Boven vlnr: Piet Suijkerbuijk, Louis Verheezen, ?, Stan Hoeks, Sjef Konings, Johan
 Schuurbiers, André van Oevelen,
 Midden: Sjef Plompen, Louis v.d. Bergh, John Dingemans, Gerard Schuurbiers(?)
 Gehurkt: Cor van Opdorp, Jan Heijmans, Leon Verbiest, Gerard de Vos, Kees Geers
 De Kajotters hadden het Patronaat als thuishaven. **Populair in de jaren 50, die K.A.J.***

Het gedachtegoed van de Katholieke Arbeiders Jeugd⁵ paste uitstekend bij de doelstelling van de arbeidersbeweging. Ook in het Patronaat op de Huijbergseweg werd bij de K.A.J. 'deze beweging van elkaar in vriendschap en geloof ontmoeten op weg naar christelijke volwassenheid', toneelspelen een belangrijke vrijetijdsbesteding. De geest

van de Ontspanningsclub, in het bijzonder die van regisseur Tiest Suijkerbuijk, waarde in dit gebouw nog tot ongeveer 1965 rond. Louis Verresen en Jan Heijmans waren in de jaren 50 de vertegenwoordigers en leiders binnen de katholieke jonge arbeiders ter plaatse, door iedereen Kajotters genoemd.

MIDDENSTANDSDIPLOMA

Het zittenblijven was een structureel probleem vergeleken met nu. Wie bereikte in godsnaam uit de arbeidersklasse vóór de oorlog de 7^e klas en vaak ook nog vlak ná de

Tweede Wereldoorlog? Door veelvuldig schoolverzuim, door o.a. oogstverlof in voorjaar en zomer⁶, kwamen veel kinderen uit arbeidersgezinnen met zittenblijven in aan-

5. Deze Nederlandse katholieke jeugdbeweging richtte zich op jongeren uit de arbeidersklasse. De KAJ was bedoeld voor jongeren boven de 12 jaar. In de jaren vijftig had de beweging 50.000 leden en bleef bestaan tot rond 1970. Het doel was de jonge arbeiders te brengen tot een levend christendom, door beïnvloeding van het arbeidersmilieu. De uit Vlaanderen overgekomen jeugdbeweging was door Cardijn opgericht in 1925.

6. 'Wiejen, peekes dunnen, (zilver)juin krauwen, errepels rapen, (erre)beezies plukken, enz. enz.' Het waren de extra centjes die zeer goed van pas kwamen in de arbeidersgezinnen in die decennia van de 20^e eeuw.

raking. De kinderen uit de armere gezinnen konden een belangrijke bijdrage leveren aan het gezinsbudget door te helpen in de landbouw. Meester Suijkerbuijk, als man uit het volk en voor het volk, trad vaak stimulerend op onder de arbeidersbevolking, om hun kinderen regelmatig onderwijs te laten volgen; zo bestreed hij het 'zittenblijversprobleem' en het verschijnsel dat kinderen al in de vierde klas de school verlieten. Vele jaren na de oorlog gaf hij ook middenstandsonderwijs in de avonduren. Veelal wat oudere jeugd en jonge volwassenen behaal-

den onder zijn leiding hun middenstandsdiplooma.

Meester Suijkerbuijk heeft onder de leden van de K.A.B., de Katholieke Arbeiders Bond, in de jaren na de oorlog veel sociale steun gezaaid en daarmee veel waardering en sympathie geoogst.

Uit waardering voor zijn inzet voor de jeugd en de arbeidersbevolking waar hij van huis uit zo veel begrip voor had, wordt in de jaren zestig door de gemeenteraad een straat naar hem genoemd. En dat overkomt niet iedereen!

De nu 72-jarige oud-leerling Wim Brooijmans getuigt: "Geen kwaad woord over meester Suijkerbuijk. Ik was een verlegen ventje, maar meester Suijkerbuijk heeft mij zelfvertrouwen gegeven. Die haalde alles uit je wat erin zat. Bij iedereen. En daar ben ik hem eeuwig dankbaar voor."

Tja, en is dat niet waar het om gaat bij een onderwijzer?

Vooreerst wil ik u gelukwensen met uw prachtig verzorgd tijdschrift. Ik lees het steeds van voor naar achter.

De Brabantse Wal heeft mij steeds geïnteresseerd. Ik ben nu 89 jaar (15.3.1926) en doe het nu niet meer: namelijk Zeeland inrijden om vogels te spotten. Telkens als ik dan terugkwam, de spoorweg onderdoor, lag daar voor mij een vriendelijke glooiing met weiden, bossen, hier en daar een woning of een kerktoeren. Voor mij was dit thuiskomen. Daar begon mijn Kempen met het schrale zand met zijn zandboerkes.

In Friesland is de kliffenkust reeds lang beschermd. Ik kwam daar ook regelmatig. Maar ik vond de Brabantse Wal zeker zo waardevol als geologisch landschap.

Toen Timmermans voorzitter was van uw vereniging, werd ik verscheidene malen als spreker uitgenodigd. Tijdens deze voordrachten trok ik steeds de aandacht op de Brabantse Wal.

Zodoende werd ik uitgenodigd op een werkvergadering tot oprichting van een werkgroep Brabantse Wal. Deze ging door in het hotel vlak bij de kerk van Ossendrecht.

Ik ben blij dat de Brabantse Wal zo veel aandacht krijgt van de overheid. Zelf heb ik dit gebied regelmatig bewandeld evenals alle wandelingen binnen het Grenspark de Zoom- Kalmthoutse Heide. Ik hoop dat het project Geopark De Brabantse Wal een werkelijkheid mag worden.

Ik hoop dat het gebied rond de Kraaienberg er bij hoort. Maar ik zie een klein probleem. Het

is namelijk zo dat ik met een groep mensen sedert 1982 gewerkt heb aan het project De Zoom- Kalmthoutse Heide. Sommige delen van o.a. Natuurmonumenten liggen wel degelijk aan de voet van de Brabantse Wal. Zo wordt Kortenhoef vermeld bij de Brabantse Wal en is opgenomen in het grenspark. Maar het project Geopark krijgt mijn volle steun. Ik zou graag bij contacten met de stuurgroep van dit grenspark willen zijn daar ik beide gebieden zeer goed ken; ik ben zelfs veertig jaar lid van Natuurmonumenten en het Brabants Landschap en van het Zuidkwartier vanaf het begin.

Ik wou nog even terugkomen op de verhouding Engelsen en Canadezen in het geallieerd leger. In 1944 was ik 18 jaar. Onze veldwachter deed in deze periode zijn ronde in Heide om de cafés te sluiten om 1 uur 's nachts. Hij ontmoette een groep dronken Engelse soldaten die niet naar buiten wilde. Ze vielen de veldwachter aan. Toen kwam er een groep Canadese soldaten binnen. Deze hebben van de Engelse soldaten klein hout gemaakt. Deze Canadezen hebben aan de veldwachter verteld (het was toen nog oorlog november 1944) dat als het front stilstond voor aanvoer van voeding, munitie enz. de Engelsen aan het front stonden. Bij aanval stonden de Canadezen vooraan.

Hartelijke groeten,

Louis Verpraet

Heidestatiestraat 66 /7

B 2920 Kalmthout - België ♣

INFORMATIE VOOR DE LEZER

“Tijding” is het periodiek van de heemkundekring “Het Zuidkwartier” en verschijnt 3x per jaar. Het Zuidkwartier betreft het gebied ten zuiden van Bergen op Zoom, omvattende de plaatsen Hoogerheide, Huijbergen, Ossendrecht, Putte en Woensdrecht.

Inlichtingen betreffende het lidmaatschap kunnen worden ingewonnen bij het secretariaat en de heer Cor Cleeren, Past. Dierckxstraat 17, 4645 EK Putte - tel. 0164 60 35 33, Cormar65@ziggo.nl. Tevens zijn losse nummers van “Tijding” bij hem verkrijgbaar. De normale afleveringen kosten € 4,00 per stuk (van het lopende jaar € 7,00).

De contributie bedraagt € 20,00 per jaar, per gezin. Leden woonachtig buiten de gemeente Woensdrecht wordt € 8,00 extra aan portokosten in rekening gebracht. Voor België € 10,00.

Nieuwe leden kunnen zich ook opgeven door middel van storting van de jaarcontributie op gironummer NL15 INGB 0002 7604 67 t.n.v. penningmeester Heemkundekring “Het Zuidkwartier”, KLM Laan 6, 4631 JW Hoogerheide.

Nadruk van, of overname uit “Tijding” van een artikel of gedeelte(n) daarvan in welke vorm dan ook, is zonder toestemming van het bestuur en de schrijvers van de artikelen niet toegestaan. De heemkundekring “Het Zuidkwartier” aanvaardt geen enkele verantwoording aangaande de stijl of de juistheid der artikelen, doch laat deze geheel voor rekening van de ondertekenaars.

Vormgeving Tijding: Maria Roskamp
Druk: Marwa Print & Copy, Nieuwstraat 110, B2910 Essen

BESTUUR HEEMKUNDEKRING “HET ZUIDKWARTIER”

Voorzitter:

de heer J. Luysterburg, tel. 0164 85 21 41
e-mailadres: luysterburg01@ziggo.nl

Vice-voorzitter:

de heer C. van Beeck, tel. 0164 60 38 04
e-mailadres: evanbeeck@wanadoo.nl

Secretariaat:

mevrouw E. Cleeren, tel. 0164 60 67 58
e-mailadres: secretaris@hkk-zuidkwartier.nl

Penningmeester:

mevrouw E. Klaassen, tel. 0164 61 31 70
e-mailadres: klaassen.bep@gmail.com

Websitebeheerder:

de heer S. Schauenburg
e-mailadres: webmaster@hkk-zuidkwartier.nl

Bestuursleden:

de heer C. Cleeren, tel 0164 60 35 33
e-mailadres: Cormar65@ziggo.nl

mevrouw L. Hengst, tel. 0164 25 94 19
e-mailadres: luce.hengst@hetnet.nl

de heer D. Verbeek, tel. 0164 61 61 96
e-mailadres: dverbeek@ziggo.nl

CONTACTADRESSEN

WERKGROEPEN www.hkk-zuidkwartier.nl

Redactieraad: kopij inleveren bij

mevrouw F. Stoutjesdijk-Jansen, Aanwas 40,
4641 JJ Ossendrecht, tel. 0164 67 25 63
e-mailadres: frankastoutjesdijk@gmail.com
of: mariaroskamp@planet.nl

Archeologie:

mevrouw L. Hengst, tel. 0164 25 94 19
De Hortensia 11, 4631 DG Hoogerheide
e-mailadres: luce.hengst@hetnet.nl

Documentatie:

de heer C. van Opdorp, tel. 0164 61 38 30
Hof van Holland 18, 4631 VZ Hoogerheide
e-mailadres: adrivanopdorp@home.nl

Evenementen:

de heer J. Lauwerijssen, tel. 0164 61 39 79
Zandfort 8, 4631 RK Hoogerheide
e-mailadres: janlauwerijssen@hotmail.com

Fotografie:

de heer F. Klaassen, tel. 0164 61 31 70
KLM laan 6, 4631 JW Hoogerheide
e-mailadres: klaassen.frans@gmail.com

Genealogie:

de heer C. Cleeren, tel 0164 60 35 33
Past. Dierckxstraat 17, 4645 EK Putte
e-mailadres: Cormar65@ziggo.nl

't Kwartier/ heemtuin:

mevrouw M. Wattel, tel. 0164 61 39 34
Antwerpsestraatweg 1, 4631 NK Hoogerheide
e-mailadres: odilde6@gmail.com

Museum:

mevrouw F. Stoutjesdijk-Jansen, Aanwas 40,
4641 JJ Ossendrecht, tel. 0164 67 25 63
e-mailadres: frankastoutjesdijk@gmail.com

Oude handwerktechnieken:

mevr. B. Brokken, Van Weerden Poelmanlaan 11
4631 JZ Hoogerheide, tel. 0164 61 28 62
e-mailadres: bepdirkbrokken@hetnet.nl

Oude talen, gezegden, spreuken enz.:

de heer J. Luysterburg, tel. 0164 85 21 41
De Acacia 33, 4631 DB Hoogerheide
e-mailadres: luysterburg01@ziggo.nl

Toponymie: ad hoc

Op de kaft een fragment van de KG 43: ets, oud ingekleurd; historische kaart van West-Brabant en Zeeland met de oorlogshandelingen van 1631. Kaart: collectie Regionaal Historisch Centrum Bergen op Zoom

